

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Alice Teodorescu

Ytterligare en papperstiger?

– Om SOU 2008:3 och den
personliga integriteten i svensk
lagstiftning

Examensarbete
30 ETCS

Handledare
Helén Örnemark Hansen

Ämnesområde
Straffrätt, Statsrätt

Termin
VT 2008

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Syfte	6
1.2 Metod och material	7
1.3 Avgränsning	8
1.4 Disposition	8
2 VAD ÄR PERSONLIG INTEGRITET?	9
2.1 Tidigare försök till definitioner	9
2.2 Syftet med personlig integritet	11
3 TIDIGARE UTREDNINGAR	13
3.1 1966 års Integritetsskyddskommitté	13
3.2 Yttrandefrihetsutredningen	15
3.3 Data- och offentlighetskommittén	15
3.4 Departemenspromemorian ”Skyddet för enskilda personers privatliv”	16
4 OM UTÖKAT GRUNDLAGSSKYDD	18
4.1 Gällande rätt	18
4.2 Kommitténs överväganden rörande behovet av utökat grundlagsskydd	20
4.3 Kommitténs förslag	21
5 PERSONLIG INTEGRITET OCH EUROPAKONVENTIONEN	25
5.1 Rätt till skydd för privat- och familjeliv artikel 8 Europakonventionen	25

5.1.1	Konventionsenliga inskränkningar i artikel 8:2	28
5.2	Yttrandefrihet artikel 10 Europakonventionen	29
5.2.1	Skydd mot ryktesspridning	30
5.2.2	Skydd mot närgången uppmärksamhet	31
5.3	Skydd för hem och korrespondens	33
5.4	Konventionsstaternas förpliktelser	34
5.5	Kort jämförelse mellan den svenska grundlagen och Europakonventionen	35
6	OM FÖRBUD MOT OLOVLIG FOTOGRAFERING I BRB	37
6.1	Nuvarande straffbestämmelser på personrättens område	38
6.1.1	Några straffbestämmelser av betydelse i brottsbalken samt i annan lagstiftning	39
6.1.2	Hemfridsbrott 4 kap. 6 § 1 st. BrB	39
6.1.3	Ofredande 4 kap. 7 § BrB	39
6.1.4	Olovlig avlyssning 4 kap. 9 a § BrB	40
6.1.5	Förtal 5 kap. 1 § BrB	40
6.1.6	Förolämpning 5 kap. 3 § BrB	42
6.1.7	Lagen om allmän kameraövervakning	42
6.1.8	Personuppgiftslagen	44
6.2	Om rätten att bli lämnad i fred	46
6.2.1	Generella utgångspunkter	46
6.2.2	Några illustrativa rättsfall	46
6.3	Överväganden kring behovet av ett utökat skydd för uppgifter av privat karaktär	49
6.4	Kommitténs förslag	50
6.4.1	Den rättsliga regleringens utformning	50
6.4.2	Relevanta gränsdragningsfrågor	51
7	NÅGRA RÖSTER OM SOU 2008:3	54
8	AVSLUTANDE ANALYS OCH SLUTSATSER	58
8.1	Allmänna reflektioner	58
8.2	Slutsatser med anledning av framställningens frågeställningar	60
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	66
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	70

Summary

Swedish legislation does not include, apart from the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR), a general constitution for protection against intrusions on the right to personal integrity. Nor does the ECHR claim a comprehensive positive definition of what is to be included in the concept “protection of private- and family-life, home and correspondence”. Instead practice contributes to adding substance to the right.

In 2004 the parliamentary appointed “Integrity-committee” was assigned to investigate and analyse the legislative protection of personal integrity and also to consider possible requirements for complements. The committee’s part-report SOU 2007:22, quotes that there are shortcomings concerning the safeguard of the right to privacy in many areas of legislation. Among things errors in methodology in combination with structural lacks are highlighted. Along with these aspects the protection of the right to personal integrity, is regarded not to be enough considered already when new legislation is prepared.

In the final report SOU 2008:3, the committee emphasized the difficulties due to the absence of legislation on constitutional level concerning the right to personal integrity. According to the proposal of the committee, the aspects concerning protection of personal integrity should, not only, be considered as important *means* in the service of the freedom of speech. Instead the emphasis should lie on the *sole value* of personal integrity. In accordance to this, the committee proposed that the protections should be strengthened through new legislation in the constitutions second chapter (Regeringsformen). This legislation shall imply that every citizen is protected against secret and unwelcome intrusions which mean to explore that individual’s personal circumstance.

In Sweden individuals’ right to personal integrity is mostly stated in the material legislation, for example in the Penal Code. The committee noticed in SOU 2008:3 that there is no general prohibition in Swedish legislation against filming or photographing individuals without their approval. For example, a person that photographs another person in a bothering position can’t be convicted. Instead the perpetrator has, at least in some cases, been convicted of illegal monitoring, slander or molestation. In accordance to this, the committee proposed a sentence for photographing and filming without approval when it can be seen as an intrusion on personal integrity.

The account questions the real effects of the proposed measures. Especially the committee’s first proposal seems, along with a potential conflict between a new paragraph for integrity and other rights in the second chapter Regeringsformen, as diluted. That undermines its potential, despite the important state an amendment in the constitution makes.

Sammanfattning

Svensk lagstiftning saknar, förutom i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, ett generellt stadgande till skydd för den personliga integriteten. Men inte heller Europakonventionen gör anspråk på en heltäckande positiv definition av vad som innefattas i begreppet ”skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens”. Istället fyller praxis rättigheten med substans.

År 2004 fick den parlamentariskt tillsatta Integritetsskyddskommittén i uppdrag att kartlägga och analysera skyddet i lagstiftningen för den personliga integriteten samt överväga eventuella kompletteringsbehov. Kommittén konstaterade redan i delbetänkandet SOU 2007:22 att det på en rad rättsområden fanns brister rörande integritetsskyddets tillvaratagande. Bland annat lyftes en felaktig metodik i kombination med strukturella brister fram. Dessa aspekter ansågs leda till att integritetsskyddsaspekterna inte tillräckligt beaktades redan när ny lagstiftning utarbetades.

Integritetsskyddskommitténs betonade i slutbetänkandet SOU 2008:3 problematiken kring avsaknaden av bestämmelser på grundlagsnivå om skydd för den personliga integriteten. Enligt kommitténs förslag bör integritetsskyddsaspekterna inte enbart betraktas som viktiga *medel* i den fria åsiktsbildningens tjänst. Istället bör den personliga integritetens *egenvärde* betonas. Mot denna bakgrund föreslog kommittén att skyddet bör stärkas genom att en ny bestämmelse intas i Regeringsformens (RF) 2 kap. om de grundläggande fri- och rättigheterna. Bestämmelsen innebär att varje medborgare ska skyddas mot hemliga och oönskade intrång som innebär en kartläggning av den enskildes personliga förhållanden.

Enskildas rätt till personlig integritet kommer primärt till uttryck i den materiella lagstiftningen. Bland annat återfinns bestämmelser i Brottsbalken där de även innehar en central plats. Kommittén uppmärksammade i SOU 2008:3 att det i svensk lagstiftning saknas ett generellt förbud mot att utan samtycke fotografera eller filma en enskild person. Flera rättsfall från senare år har tydliggjort att den som fotograferar någon i en känslig eller besvärande situation ej kan dömas till ansvar för handlingen som fotografering utgör. I en del fall har gärningsmannen istället fällts till ansvar för olovlig avlyssning, förtal och ofredande. Mot denna bakgrund föreslår kommittén en straffsanktionering av integritetskränkande former av fotografering och filmning utan samtycke.

Framställningen ifrågasätter de föreslagna åtgärdernas faktiska effektivitet. Särskilt kommitténs första förslag framstår, till följd av den potentiella konflikten mellan en ny integritetsparagraf och övriga rättigheter i 2 kap. RF, som substanslöst. Detta resulterar i att trovärdigheten undermineras, trots den relevanta markeringen som ett grundlagsstadgande utgör.

Förord

Med denna examensuppsats avslutar jag studierna vid Juridiska Fakulteten vid Lunds universitet. Jag vill främst rikta ett hjärtligt tack till Mamma och Ina som outtröttligt stöttat och alltid trott på mig. Ett varmt tack till Nils som sparat vartenda utkast på sin dator utifall att..., och som ständigt uppmuntrat mig att jobba vidare. Ett stort tack till många vänner som på olika sätt förgyllt de gångna åren. Tack till min handledare Helén Örnemark Hansen för vägledning och goda råd under arbetets gång.

Lund i maj 2008

Alice Teodorescu

Förkortningar

bet.	betänkande
BrB	Brottsbalk (1962:700)
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
Dir.	Utredningsdirektiv
Ds	Departementsserien
Ds Ju	Departementsserien (Justitiedepartementet)
Europadomstolen	Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
Europakonventionen	Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (1995:459)
FN	Förenta Nationerna
HD	Högsta domstolen
JT	Juridisk tidskrift vid Stockholms Universitet
KU	Konstitutionsutskottet
LAK	Lag om allmän kameraövervakning (1998:150)
LHK	Lag om hemlig kameraövervakning (1995:1506)
LU	Lagutskottet
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
PON	Pressens opinionsnämnd
Prop.	Proposition
PuL	Personuppgiftslag (1998:204)
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
RF	Regeringsform (1974:152)
SekrL	Sekretesslag (1980:100)
SkL	Skadeståndslagen (1972:207)
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
TF	Tryckfrihetsförordning (1949:105)
YGL	Yttrandefrihetsgrundlag (1991:1469)

1 Inledning

Alla tycks, per definition, vara för personlig integritet - ingen emot. Trots det saknas en entydig definition av begreppets innebörd och det skyddsvärda området i svensk lagstiftning. I en tid då nya förslag om utökade statliga tvångsmedel duggar tätt har frågan åter aktualiserats.

I april 2004 tillsattes den parlamentariskt sammansatta Integritetsskyddskommittén¹ som fick i uppdrag att:

- kartlägga och analysera den *lagstiftning* som berör den personliga integriteten,
- överväga om *regeringsformens* nuvarande bestämmelse om skyddet för den personliga integriteten i 2 kap. 3 § andra stycket Regeringsformen (RF) bör ändras, samt
- överväga om det vid sidan av befintlig lagstiftning finns behov av *generellt tillämpliga* bestämmelser till skydd för den personliga integriteten.

Uppdraget inkluderade inte överväganden kring integritetsskyddet i förhållande till de grundlagsskyddade massmedierna.

I tidigare utredningar² har försök gjorts, att med utgångspunkt i bland annat de grundläggande fri- och rättigheterna i RF:s andra kapitel, hitta en användbar definition av begreppet personlig integritet genom att skilja mellan olika former av integritet. I utredningen görs således skillnad mellan den rumsliga (hemfriden 2 kap. 6 § RF), den materiella (egendomsskyddet 2 kap. 18 § RF), den kroppsliga (skydd för liv och hälsa, mot ingrepp i eller mot kroppen 2 kap. 6 § RF), den personliga integriteten i mer fysisk mening (skyddet för den personliga friheten och rörelsefriheten 2 kap. 6 § RF) samt integriteten i ideell mening (skyddet för privatlivet och för personligheten inklusive den privata ekonomin 1 kap. 2 § RF).³

Enligt Stig Strömholm, professor emeritus i civilrätt, kan begreppet personlig integritet bestämmas utifrån de handlingar vilka kan anses kränka den enskildes integritet. Handlingarna delas in i tre huvudgrupper enligt följande: 1) intrång i en annan persons privata sfär, oavsett om det sker i fysisk eller annan mening, 2) insamlande av uppgifter om en persons privata förhållanden samt 3) offentliggörande eller annan användning av uppgifter om en persons privata förhållanden.⁴

¹ Dir. 2004:51.

² se bland annat Tvångsmedelskommitténs betänkande *Tvångsmedel-Anonymitet-Integritet*, SOU 1984:54.

³ Ibid. s. 42.

⁴ Strömholm, Stig, *Integritetsskyddet*, SvJT 1971 s. 695.

Ovanstående ger en bra bild av problemets komplexitet – integriteten kan kränkas på ett flertal sätt. Trots avsaknaden av en fullständig definition utgår regeringen i direktivet från att det är frågan om ”kränkningar som innebär intrång i en fredad sfär eller zon som den enskilde bör vara tillförsäkrad”⁵.

Integritetsskyddskommittén konstaterade i delbetänkandet *Skyddet för den personliga integriteten – Kartläggning och analys* (SOU 2007:22) från mars år 2007, efter genomgång av befintlig lagstiftning, att det på en rad rättsområden fanns brister i fråga om hur integritetsskyddet tillvaratagits. Framför allt betonades felaktig metodik och strukturella brister som lett till att integritetsskyddsaspekterna inte beaktats tillräckligt redan när lagstiftningen utarbetats.⁶

I slutbetänkandet *Skyddet för den personliga integriteten – Bedömningar och förslag* (SOU 2008:3) lämnade kommittén en rad förslag till lagstiftning och andra åtgärder i syfte att stärka skyddet för den personliga integriteten mot bakgrund av de brister man tidigare kartlagt. I huvudsak innebär förslagen följande⁷:

- Regeringsformen (RF) kompletteras med en ny bestämmelse som innebär att varje medborgare gentemot det allmänna skyddas mot hemliga och oönskade intrång som i betydande mån syftar till att övervaka eller kartlägga den enskildes personliga förhållanden.
- Brottsbalken (BrB) får en ny bestämmelse i 4 kap. 6a § om *olovlig fotografering*, som i princip gör det förbjudet att utan samtycke fotografera eller filma någon som befinner sig på platser dit allmänheten saknar insyn och tillträde.
- Regeringen bör ge riksdagen årlig information om utvecklingen på integritetsskyddsområdet samtidigt som Datainspektionens roll bör breddas och utvecklas. En nämnd eller ett råd med uppgift att vaka över integritetsskyddet på hela samhällsområdet bör även inrättas.

1.1 Syfte

Framställningen syftar till att med utgångspunkt i SOU 2008:3 klargöra för skyddet av den personliga integriteten så som det kommer till uttryck i befintlig lagstiftning samt utifrån de av Integritetsskyddskommittén föreslagna förändringarna. Gällande rätt kommer även att sättas i relation till de artiklar i Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) som kan vara aktuella.

⁵ Dir. 2004:51 s. 270.

⁶ SOU 2007:22 s. 445.

⁷ SOU 2008:3 s. 13.

Ett ofta ifrågasatt och uppmärksammat förhållande är den svenska lagstiftningens avsaknad av ett generellt förbud mot filmning och fotografering av enskilda utan samtycke.⁸ Framställningens fokus kommer därför att fästas vid detta samt vid de förändringar kommittén föreslagit i form av införande av en ny bestämmelse i 4 kap. 6a § BrB.

Framställningens syfte blir således att utröna huruvida de av kommittén föreslagna åtgärderna innebär reella förändringar för medborgarna eller ej.

Frågeställningarna för denna framställning är följande:

1. Vad innebär och hur kommer skyddet för den personliga integriteten till uttryck i nuvarande svensk lagstiftning?
2. Vilka åtgärder föreslår Integritetsskyddskommittén i SOU 2008:3 och vad innebär dessa i sak?
3. Innebär de föreslagna åtgärderna att skyddet för den personliga integriteten skärps eller är kryphålen så många att det nya skyddet snarare besitter ett symboliskt värde?

1.2 Metod och material

Framställningens syfte är att klargöra såväl de lege lata som de sententia ferenda. Mot denna bakgrund är det naturligt att utgångspunkten återfinns i de primära och sekundära rättskällorna.

Uppsatsen baseras till största del på slutbetänkandet SOU 2008:3 samt på den rättspraxis från såväl Europadomstolen som svenska domstolar som vuxit fram kring problematiken om smygfotografering och filmning. Därutöver har tidigare utredningar med uppgift att överväga ett generellt integritetsskydd, förarbeten och gällande lagstiftning studerats och analyserats.

Doktrin har även behandlats i viss mån. Särskilt kan Hans Danelius bok *Mänskliga rättigheter i Europeisk praxis* samt en rad böcker av Nils Jareborg framhållas.

Kortare intervjuer har företagits med representanter⁹ för rättväsendet. Intervjuerna har syftat till att bereda juristerna möjlighet att redogöra för sin bild av såväl det svenska skyddet på personrättens område i allmänhet som av SOU 2008:3 i synnerhet.

Metoden är sedvanlig rättsdogmatisk.

⁸ se bland annat NJA 1992 s. 594 samt NJA 1996 s. 418.

⁹ Anne Ramberg, advokat och generalsekreterare vid Sveriges advokatsamfund, Sven-Erik Alhem, överåklagare i Malmö samt Clarence Crafoord, chefsjurist vid Centrum för rättvisa.

1.3 Avgränsning

Framställningen fokuserar på Integritetsskyddskommitténs föreslagna åtgärder i RF samt BrB där tyngdpunkten läggs på den sistnämnda. Således fästs ingen större vikt vid de övriga, mindre ”uppseendeväckande” förslagen som ska ses som komponenter som vid en helhetsbedömning syftar till att stärka det totala skyddet. Inte heller skadeståndsrättsliga aspekter eller kommitténs diskussion kring den eventuella avsaknaden, i svensk lagstiftning, av effektiva rättsmedel i samband med kränkningar av personliga integriteten, berörs mer än övergripligt.

Av utrymmesskäl behandlas tidigare utredningar som syftat till att överväga ett generellt integritetsskydd kortfattat.

Fokus ligger således på det av Integritetsskyddskommittén identifierade behovet av stärkt skydd på personrättens område och de föreslagna åtgärderna. Därutöver behandlas även tänkbara konsekvenser som förslagen kan ge upphov till.

1.4 Disposition

Framställningen är disponerad på så sätt att den i inledningen kortfattade definitionen av begreppet personlig integritet utvecklas i andra kapitlet samtidigt som det i tredje kapitlet sätts i relation till de tidigare utredningarna som gjorts på området.

I det fjärde kapitlet finnes kommitténs första förslag som innebär att skyddet för den personliga integriteten utvidgas och stadsfästs i grundlagen. Här finnes även en redogörelse över nu gällande lagstiftning utifrån ett grundlagsperspektiv. I femte kapitlet skildras skyddet utifrån rätten till privat- och familjeliv i artikel 8 Europakonventionen bland annat med utgångspunkt i det omtalade rättsfallet *von Hannover mot Tyskland*.

Framställningens tyngdpunkt återfinns i sjätte kapitlet som berör den föreslagna utvidgningen av 4 kap. 6a § BrB samt de tillhörande undantagen. Här redogörs även för den praxis som tydligt indikerar behovet av ny lagstiftning anpassad till en ny tid med modern teknik.

Advokatsamfundets generalsekreterare Anne Ramberg, överåklagare i Malmö Sven-Erik Alhem samt Centrum för rättvisas chefsjurist Clarence Crafoord ger sin bild av det föreslagna skyddet i kapitel sju.

Avslutningsvis innehåller framställningens sista kapitel en analys samt en avslutande diskussion.

2 Vad är personlig integritet?

Detta kapitel syftar till att presentera de försök som gjorts att definiera det, som tidigare antytts, svårdefinierade begreppet *personlig integritet*. Särskilt ordet *integritet* kan vålla oenighet då det kan innebära olika saker för olika individer över olika perioder. Ordets lexikaliska innebörd är ”orubbat tillstånd”, ”okränkbarhet” och ”oberoende”.¹⁰ Men ordet har även använts som ett uttryck för alla människors rätt att få bli lämnade ifred.¹¹

Skyddet för den personliga integriteten garanteras och följer av såväl grundlag som lag, av folkrätten samt av en rad internationella avtal.¹²

2.1 Tidigare försök till definitioner

Integritetsutredningens¹³ betänkande *Personlig integritet i arbetslivet*¹⁴ valde, trots att huvudämnet för utredningen var just personlig integritet, att avstå från att försöka definiera begreppet ytterligare. Istället konstaterades:

”/.../ alla människor har rätt till en personlig sfär där ett oönskat intrång, såväl fysiskt som psykiskt, kan avvisas. De flesta människor har också en bestämd uppfattning vad personlig integritet innebär för deras egen del och de uttrycker detta mestadels på motsvarande sätt som nyss nämnts. Men uppfattningen om storleken av den privata sfären kan variera kraftigt mellan olika människor beroende framför allt på deras kulturella, etniska, religiösa och sociala bakgrund. Omfånget av den personliga integriteten uppfattas inte heller som statiskt, inte ens för den egna individen, utan kan förändras med hänsyn till bl.a. vunna erfarenheter och den aktuella situationen .”¹⁵

Som nämndes inledningsvis har Stig Strömholm försökt bestämma begreppet genom att ange vilka handlingar som kan anses vara kränkande. Strömholm ger bland annat följande illustrativa exempel som visar på ett mångfacetterat, komplext och omfattande begrepp¹⁶:

¹⁰ Svenska Akademiens ordlista, tolfte upplagan, 1998.

¹¹ Lännegren, Bengt, *Om integritet*, SvJT 1979 s. 161.

¹² Se bland annat Förenta Nationernas (FN) allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948 artikel 12, FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter från 1976 artikel 17, Europakonventionen artikel 8, RF, BrB samt PuL.

¹³ Dir 1999:73.

¹⁴ SOU 2002:18.

¹⁵ Ibid. s. 53.

¹⁶ Strömholm, Stig, *Integritetsskyddet*, SvJT 1971 s. 698 f. samt *Individens skyddade personlighetsfär*, ur antologin *Om våra rättigheter*, 1980.

- tillträde till och genomsökande av privata lokaler eller annan egendom;
- kroppsundersökning;
- intrång i en persons privata sfär genom skuggning, spionerande, telefonterror etc.;
- (som ett speciellt kvalificerat eller till följd av konsekvenserna särskilt farligt för första och tredje punkten) ofredande genom medial bevakning, exempelvis i form av ”snokreportage” men även påträngande och aggressiva intervjuer av t.ex. olycksoffer och deras anhöriga eller andra som har svårt att värja sig;
- olovlig ljudupptagning, fotografering eller filmupptagning;
- spridande av förtroliga uppgifter (bl.a. genom läkare och advokater)
- olika former av nyttjande av annans namn, bild eller liknande identifieringsmedel;
- missbruk av annans ord eller meddelande t.ex. genom förvrängda eller uppbyggda intervjuer.

Frågan som kvarstår blir dock hur framgångsrika de senaste decenniernas försök att konstruera ett heltäckande och konsekvent integritetsskydd är då en grundläggande definition saknas? Skälet bakom frånvaron av en entydig definition bör rimligen vara att det är nästintill omöjligt att avgränsa de platser där den enskilde åtnjuter total integritet då även offentliga sammanhang kan innehålla privata inslag.

I en bilaga till betänkandet *Personlig integritet*¹⁷ har Göran Collste, professor i tillämpad etik vid Linköpings universitet, yttrat sig beträffande definitionsproblematiken. Är det exempelvis möjligt att finna gemensamma nämnare för olika kränkande situationer och därigenom definiera begreppet? Kan den personliga integriteten kränkas utan den enskildes vetskap och kan den enskilde känna sig kränkt utan att de facto vara det? Personlig integritet tycks handla om självkontroll. Och om förlusten av densamma.

För att skapa ytterligare struktur anför Collste att begreppet ”person” i fråga om ”personlig integritet” omfattar såväl den enskildes fysiska kropp som hennes egenskaper, uppfattningar etc.¹⁸ Han skriver vidare att:

*”Alla kränkningar av personlig integritet är kränkningar av personen men vissa kränkningar av personen kan inte betecknas som kränkningar av den personliga integriteten.”*¹⁹

Collste sammanfattar sina slutsatser med att konstatera att ”*det är lättare att identifiera kränkning av personlig integritet än personlig integritet i sig*” varför han menar att personers integritet kränks i den mån:

¹⁷ Collste, Göran, *Personlig integritet*, SOU 1997:39, bilaga 4 s. 790 ff.

¹⁸ Ibid. s. 793.

¹⁹ Ibid. s. 793.

- intrång sker i en persons privata sfär och/eller
- uppgifter om dem, som det finns rimliga skäl att beteckna som integritetskänsliga, sprids ut. Dessa uppgifter kan gälla personers egenskaper, uppfattningar eller handlingar.²⁰

2.2 Syftet med personlig integritet

Som konstaterats initialt tycks alla vara för personlig integritet, ingen emot. Det kan dock vara intressant och angeläget att ifrågasätta vad ”alla” är för och varför? Klart är att det rör dig om den enskildes skydd och rättigheter mot såväl staten som gentemot andra enskilda, eller som det står i direktivet till SOU 2008:3

”Det är ett väsentligt inslag i en demokratisk rättsstat att man värnar om individens frihet och ger den enskilde ett starkt stöd mot olika otillbörliga kränkningar av privatlivet.”²¹

Begreppet ”personlig integritet” tycks vara automatiskt förankrat med föreställningen om en ”rättighet”. Enligt Collste, som bygger sin teori på rättsfilosofen Ronald Dworkin, finns ett intresse i varje samhälle att upprätthålla och värna om vissa individuella rättigheter för att på så sätt förhindra att kollektivets bästa överskuggar eller kränker den enskildes.

Vilka argument kan anföras som berättigar medborgarnas anspråk på en rättighet av detta slag? En del hävdar att den personliga integriteten har ett egenvärde, att den är ett mål i sig medan andra menar att den snarare innehar ett instrumentellt värde, det vill säga att den bidrar till att ett annat värde realiserar.²²

Den personliga integriteten bör rimligen ha flera syften, däribland att fungera närmast som garant för respekten mellan individer som mellan individ och stat. Ytterligare ett syfte kan vara att skapa säkra och trygga medborgare som vågar nyttja sin åsikts- och yttrandefrihet. Slutligen syftar frågor kring personlig integritet att handla om medborgarnas vetskap att känsliga uppgifter om dem inte hamnar i obehöriga händer.

Mycket talar således för behovet av ett starkt skydd av den personliga integriteten. Trots det tyder de flesta utredningar som gjorts på området på att ett absolut skydd av den personliga integriteten förblir ogenomförbart. Skälet är att det kan finnas andra mer skyddsvärda allmänintressen som kolliderar med den enskildes. Istället argumenterar Collste att enskildas rätt till personlig integritet bör ses som en relativ rättighet, eller som en *prima face*-rättighet, det vill säga en giltig och välgrundad rättighet som i en viss

²⁰ Ibid. s. 796.

²¹ Dir. 2004:51 s. 279.

²² Collste, Göran, *Personlig integritet*, SOU 1997:39, bilaga 4, s. 799.

handlingssituation sätts ur spel om den kolliderar med en annan rättighet som anses väga tyngre.²³

²³ Ibid. s. 800 ff.

3 Tidigare utredningar

I en tid då kampen mot terrorismen och den organiserade kriminaliteten står högt på agendan har frågan om integritetsskyddet i svensk lagstiftning åter aktualiserats. Hur ska skyddet för den enskildes integritet utformas i förhållande till andra prioriterade områden såsom exempelvis effektivare brottsbekämpning? Framställningens tredje kapitel syftar till att ge den nödvändiga historiken bakom dagens debatt. Tidigare utredningar kan även bidra till ett resonemang kring vilka avvägningar som tidigare gjorts och varför.

3.1 1966 års Integritetsskyddskommitté

I 40 år har frågan om den personliga integriteten dryftats i lagstiftningssammanhang. En utredning tillsattes år 1966 med direktiv²⁴ om ett utökat skydd på personrättens område i skuggan av den tekniska utvecklingen. Integritetsskyddskommitténs första delbetänkande *Skydd mot avlyssning*²⁵ behandlade frågan om åtgärder som riktade sig mot användande av avlyssnings- och inspelningsapparatur varpå förslag om regler om olovlig avlyssning lades fram. Enskilda skulle, i den mån det var möjligt, skyddas mot att utomstående med hjälp av teknisk apparatur, utan samtycke, skaffade sig information om deras personliga förhållanden enligt kommitténs anförande i betänkandet.²⁶

Att närmare specificera den apparatur som avsågs eller närmare ange de företeelser som var skyddsvärda var enligt kommitténs bedömning omöjligt. Skyddet för den personliga integriteten skulle istället knytas till de särskilda platser som avsågs i bestämmelserna om hemfridsbrott samt olaga intrång. Vidare anfördes att det skulle vara förbjudet för annan än den boende eller den med dispositionsrätt att med hjälp utav avlyssnings- eller inspelningsapparatur avlyssna eller uppta information utan samtycke. Mot denna bakgrund infördes år 1975 ett nytt straffstadgande i 4 kap. 9a § BrB om olovlig avlyssning som sker i hemlighet.²⁷

I kommitténs andra delbetänkande *Fotografering och identitet*²⁸ föreslogs åtgärder mot informationsanskaffning med hjälp utav optisk apparatur. De två nya bestämmelser som enligt förslaget skulle införas bland fridsbrotten i 4 kap. BrB var *olovlig* samt *otillbörlig fotografering*. Den första bestämmelsen innebar i huvudsak att individen skulle skyddas vid angrepp på denne inomhus eller på anstalt där han vistades²⁹ och den sistnämnda

²⁴ Statsrådsprotokoll 1966-05-13.

²⁵ SOU 1970:47.

²⁶ Ibid. s. 63.

²⁷ prop. 1975:19, bet. JuU 1975:12.

²⁸ SOU 1974:85.

²⁹ Ibid. s. 75 ff.

behandlade uppenbart kränkande ingrepp på individen då denne befann sig på en plats där han eller hon undandragit sig offentlighet³⁰. De åtgärder till skydd för den personliga integriteten som skulle vidtas riktade sig mot *anskaffande* och/eller *utnyttjande* av privat information.³¹

Den dåvarande regeringen ville dock avvakta kommitténs förslag i denna del. Innan möjligheterna att ingripa mot spridning av fotografier och annan privat information var överblickbara, bedömdes svårigheterna att avgöra vilka åtgärder som var nödvändiga att vidta mot olovlig och otillbörlig fotografering, vara för stora.³²

I det andra delbetänkandet föreslogs även en ny lag³³ om TV-övervakning som, till skillnad från förslaget om förbud i vissa fall mot olovlig fotografering, infördes år 1977. Den lagen ersattes år 1990 av lagen (1990:484) om övervakningskameror m.m. för att sedan år 1998 ersättas av lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning som nyligen åter setts över (SOU 2002:110).

År 1976 lämnade kommittén sitt tredje delbetänkande, *Reklam och integritet*³⁴. I denna del behandlades frågan om skydd för den enskilde mot att hans bild eller namn utan samtycke användes i reklam. Ett förslag om införande av en ny straffrättslig bestämmelse i BrB mot *olovlig reklam* följde. Mot bakgrund av kommitténs förslag infördes år 1979 lagen (1978:800) om namn och bild i reklam.³⁵

I sitt slutbetänkande, *Privatlivets fred*³⁶, behandlade kommittén de problem som kan kopplas samman med intrång i privatlivet genom användning och spridning av integritetskränkande material. Kommitténs ledamöter var eniga om bristerna i skyddet för den personliga integriteten bland annat avseende spridning av bilder och annan information om privata angelägenheter. Däremot förekom olika uppfattningar om vilka åtgärder som skulle vidtas. Till följd av oenighet presenterades flera förslag till handlingslinjer; den s.k. lagstiftnings-, självsanerings- samt ersättningslinjen.

De ledamöter som förespråkade *lagstiftningslinjen* menade att den i 1 kap. 2 § RF införda, ickebindande, målsättningen att värna den enskildes privatliv var substanslös om inte motsvarande åtgärder infördes genom lagstiftning. Tyngdpunkten i sanktionssystemet skulle läggas på den preventiva effekten. Linjen förordade att den enskildes privatliv skulle ges ett förstärkt straffrättsligt skydd genom införandet av en ny bestämmelse i BrB om ”kränkning av privatlivets fred”. Ett tillägg skulle även införas i 7 kap. 4 § Tryckfrihetsförordningen (TF) där motsvarande gärning genom tryckt skrift

³⁰ Ibid. s. 100.

³¹ Ibid. s. 57.

³² prop. 1975/76:194 s. 6.

³³ prop. 1975/76:194, bet. JuU 1976/77:14.

³⁴ SOU 1976:48.

³⁵ prop. 1978/79:2, bet. LU 1978/79:6.

³⁶ SOU 1980:8.

skulle kriminaliseras.³⁷ Ledamöterna framhöll även att hänsynen till privatlivets fred var ett av de särskilt angivna intressen som i 2 kap. 13 § 1 st. RF kunde medföra begränsningar av yttrandefriheten.³⁸

Företrädarna för den andra linjen, *självsaneringslinjen*, hänvisade till pressens självansering som de menade gav den enskilde ett tillräckligt skydd. Därutöver betonade ledamöterna att en utvidgning av brottskatalogen i TF var ett ytterst allvarligt ingrepp som enbart kunde legitimeras av mycket tunga skäl. Skäl som man således ansåg saknades.³⁹

Slutligen förordade en ledamot den s.k. *ersättningslinjen*. Ledamoten hävdade bland annat att straffrättslig lagstiftning alltid skulle tillgripas med stor försiktighet när den angränsade till yttrandefriheten. I korthet innebar förslaget att självanseringsverksamheten skulle kompletteras med utökade möjligheter att erhålla någon form av ekonomisk gottgörelse för liden skada av Pressens opinionsnämnd (PON). Bedömningen var även att denna nya form skulle tjäna som en verkningsfull sanktion vilket således skulle kunna skapa preventiva effekter.⁴⁰

3.2 Yttrandefrihetsutredningen

Slutbetänkandet *Privatlivets fred* ledde aldrig till någon ny lagstiftning. Istället överlämnades frågorna till Yttrandefrihetsutredningen⁴¹ som i sitt slutbetänkande *Värna yttrandefriheten*⁴² betonade vikten av yttrandefrihet samtidigt som man avrådde från Integritetsskyddskommitténs lösningar. Istället förordades större förtroende för massmediernas självanserande verksamhet. Man bedömde bland annat att de många nyanser som fanns vid avvägningen mellan yttrandefrihetsintresset och integritetsintresset tydde på att området snarare lämpade sig för självansering än för lagstiftning.⁴³

I propositionen⁴⁴ om ändringar i TF anslöt sig även den dåvarande regeringen till uppfattningen att skäl saknades att införa någon kriminalisering av kränkningar av privatlivets fred.⁴⁵

3.3 Data- och offentlighetskommittén

År 1983 var det åter dags att tillsätta en kommitté denna gång med uppdrag⁴⁶ att utreda användningen av personnummer inom den offentliga

³⁷ Ibid. s. 87 ff.

³⁸ Ibid. s. 90.

³⁹ Ibid. s. 103 ff.

⁴⁰ Ibid. s. 107 ff.

⁴¹ Dir. 1971:71.

⁴² SOU 1983:70.

⁴³ Ibid. s. 251.

⁴⁴ prop. 1986/87:151.

⁴⁵ Ibid. s. 44 ff.

och enskilda sektorn. I delbetänkandet *Integritetsskyddet i informationssamhället 3 Grundlagsfrågor*⁴⁷ föreslogs bland annat att det i den s.k. fri- och rättighetskatalogen i 2 kap. RF skulle skrivas in ett skydd för den enskildes personliga integritet i datasammanhang.⁴⁸ Förslaget kom att ligga till grund för den bestämmelse som fortfarande gäller och som återfinns i 2 kap. 3 § 2 st. RF.

3.4 Departemenspromemorian ”Skyddet för enskilda personers privatliv”⁴⁹

I promemorian som syftade till att utreda vissa frågor angående skyddet för enskilda personers privatliv redovisades den utveckling som ägt rum på området sedan Integritetsskyddskommitténs slutbetänkande *Privatlivets fred*.

Av utredningen framgår att det föreliggande skyddet för den personliga integriteten fortfarande inte kunde uppfattas som helt tillfredsställande samt att den som utsatts för kränkande publicitet knappast funnit anledning att protestera. Möjligheterna att få prövning i domstol eller i vederbörande nämnd framstod som ”*alltför osäkra, riskabla eller i övrigt otillfredsställande*”⁵⁰. Särskilt den snabba utvecklingen av möjligheterna att detaljerat kartlägga varje enskild individ uppfattades av utredaren som särskilt oroande. Han betonade vidare att behovet av skydd gällde alla men var mer angeläget för vissa grupper såsom exempelvis ”offentliga personer”. Särskilt akut ansågs behovet vara för dem som av en ren tillfällighet hamnat i rampljuset, liksom närstående, i synnerhet barn och ungdomar, till en omtalad person.⁵¹

I promemorian lyftes såväl frågan om behovet att pröva ett bättre skydd mot olovlig fotografering åter fram med hänvisning till teknikens utveckling, som frågan om den enskildes rätt till sitt namn och sin bild.⁵²

I ett avsnitt i utredningen om gällande rätt konstaterades att bestämmelser om skyddet för den personliga integriteten huvudsakligen utformats med utgångspunkt i två metoder. Den ena hade gått ut på att i möjligaste mån *begränsa* obehörigas möjlighet att få tillgång till information eller material av privat karaktär. Den andra metoden hade syftat till att *förhindra* användning eller spridning av material som för den enskilde framstod som negativ.⁵³

⁴⁶ Dir. 1984:27.

⁴⁷ Ds Ju 1987:8.

⁴⁸ Ibid. s. 19.

⁴⁹ Ds. 1994:51.

⁵⁰ Ds. 1994:51 s. 169 f.

⁵¹ Ibid. s. 171.

⁵² Ibid. s. 172 f.

⁵³ Ibid. s. 31.

Promemorian presenterade flera slutsatser däribland att det varit önskvärt att sammanföra bestämmelserna på integritetsskyddsområdet till en samlad integritetslag. Dessvärre konstaterade utredaren att en sådan åtgärd i praktiken var ogenomförbar till följd av samordningsproblemet med TF, YGL och BrB.⁵⁴

⁵⁴ Ibid. s. 184.

4 Om utökat grundlagsskydd

4.1 Gällande rätt

Att den enskilde bör ha ett rättsligt skydd för sitt privatliv kommer till uttryck i såväl Europakonventionen som andra internationella fördrag. I svensk rätt förekommer viss reglering i RF:s andra kapitel om grundläggande fri- och rättigheter som främst syftar till att värna om möjligheterna till politisk verksamhet samt i övrigt till offentliga meningsyttringar.⁵⁵

Av 2 kap. 6 RF framgår bland annat att varje medborgare gentemot *det allmänna*⁵⁶ är skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och intrång i *förtrolig* ”meddelelse” samt mot hemlig avlyssning eller upptagning.⁵⁷ Värt att notera är dels att skyddet gäller mot det allmänna (domstolar, andra myndigheter samt ibland även privaträttsliga organiserade subjekt) och således ej i förhållandet enskilda emellan⁵⁸ och dels att det ska vara frågan om en förtrolig kommunikation vilket innebär att skyddet inte omfattar samtal i folksamlingar radiosändningar eller reklamblad och vykort.⁵⁹

Ett generellt skydd för den enskildes integritet saknas dock i svensk grundlag. Av målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § fjärde stycket RF. från år 1976⁶⁰, som kompletterades år 2002⁶¹, framgår att ”*det allmänna ska värna om den enskildes privatliv och familjeliv*”. Det är emellertid inte frågan om några rättsligt bindande rättsregler av det slag som finns i andra kapitlet RF, utan snarare ger stadgandet uttryck för mål och ideal som ska vara vägledande för myndigheterna som utövar den offentliga makten.⁶²

Den parlamentariska fri- och rättighetsutredning⁶³ som tillsattes år 1973, vars förslag låg till grund för nuvarande fri- och rättighetsskydd i 2 kap. RF, ämnade stärka grundlagsskyddet för den fria åsiktsbildningen. Utredningen hävdade att den fria åsiktsbildningen var fundamentet för det demokratiska samhällsskicket.⁶⁴ Vidare hävdade utredningen att bestämmelser av så vag och allmän karaktär som de i artikel 8 Europakonventionen, svårigen kunde införas i den svenska grundlagen. Samtidigt påpekade man att principen om

⁵⁵ Holmberg, Erik, Stjernquist, Nils, Isberg, Magnus, Eliason, Marianne, Regner, Göran, *Grundlagarna*, s. 80, 2:a upplagan 2006.

⁵⁶ Skyddet mot integritetskränkningar mellan enskilda återfinns istället i vanlig lag.

⁵⁷ prop. 1975/76:209 s. 131.

⁵⁸ Ibid. s. 85 f., 104 f.

⁵⁹ Holmberg, Erik m.fl. *Grundlagarna*, s. 114 f.

⁶⁰ SOU 1975:75, prop. 1975/76:209, KU 1975/76:56.

⁶¹ prop. 2001/02:72, 2001/02:KU18.

⁶² SOU 1975:75 s. 183 f., prop. 1975/76:209 s. 136 ff., Holmberg, Erik m.fl. *Grundlagarna*, s. 55 f.

⁶³ Statsrådsprotokoll 1973-11-02.

⁶⁴ SOU 1975:75 s. 134.

den enskildes fredade sfär var så självklar i en demokrati att den skulle uttryckas i målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § RF bland andra för medborgarna grundläggande värden.⁶⁵

Sammanfattningsvis kan konstateras att målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § RF ger den enskilde ett skydd *med hjälp* av det allmänna, medan den enskilde erhåller skydd *mot* det allmänna genom bestämmelserna i 2 kap. RF.⁶⁶ Det som därutöver ska beaktas är att bestämmelserna i 2 kap. RF inte reglerar de grundläggande fri- och rättigheterna i sig, utan de syftar endast till att, i förhållande till 8 kap. RF, begränsa riksdagens makt att lagstifta i vissa fall. Det är således på detta sätt som stadgandena utgör en rätt för enskilda.⁶⁷

Den personliga integriteten uttrycks således främst i vanlig lag dels genom materiella bestämmelser om skydd för privatlivet, och dels genom bestämmelser om kompensation vid överträdelser. En betydande del av de kriminaliserade gärningarna mot person i BrB syftar helt eller delvis till att värna om personlig integritet, frid och ära. Även de inskränkningar som återfinns i sekretesslagen bestäms till stor del av integritetsskyddshänsyn.⁶⁸

De relativa rättigheter som uppräknas i 2 kap. 1-11 §§ RF kan begränsas genom lag eller i vissa fall genom annan författning i den utsträckning som 2 kap. 13-16 §§ RF medger vilket följer av 2 kap. 12 § första stycket RF. Avseende regleringen i 2 kap. 6 § RF finns åtskilliga undantag från skyddsreglerna bland annat i Rättegångsbalken (RB) i form av regler om straffprocessuella tvångsmedel och exekutiva åtgärder.⁶⁹

De begränsningar som avses i 2 kap. 12 § första stycket RF får endast göras utifrån en proportionalitetsavvägning i syfte att tillgodose ändamål som anses godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den.⁷⁰

Den *ändamåls-*, *behovs-* och *proportionalitetsprincip* som anses gälla för det allmännas användning av tvångsmedel, som bland annat återfinns i 27 kap. RB samt lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning (LAK), grundas på stadgandet i 12 § RF. Den första principen innebär att myndigheternas befogenhet att använda tvångsmedel ska knytas till det ändamål för vilket tvångsmedlet har beslutats. Enligt behovsprincipen får myndigheter använda tvångsmedel bara vid påtagligt behov och då mindre ingripande åtgärder anses otillräckliga. Slutligen proportionalitetsprincipen innebär att de vidtagna tvångsåtgärderna i fråga om art, styrka, räckvidd

⁶⁵ Ibid. s. 89.

⁶⁶ Holmberg, Erik m.fl. *Grundlagarna*, s. 56.

⁶⁷ SOU 2008:3 s. 257.

⁶⁸ Ibid. s. 95.

⁶⁹ Strömberg, Håkan, *Sveriges författning*, s. 77 ff., 2003.

⁷⁰ Ibid. s. 79.

samt varaktighet står i rimlig proportion till resultatet. De tre principerna kan sägas utgöra ett skydd för enskildas integritet.⁷¹

Ett grundlagsfäst integritetsskydd på IT-området återfinns i 2 kap. 3 § RF som innehåller ett förbud mot åsiktsregistrering. I regleringens andra stycke⁷² stadgas att medborgarna ska skyddas mot att deras personliga integritet kränks genom att uppgifter om dem registreras med hjälp utav automatisk databehandling. Denna bestämmelse innebär rättsligt sett att lagstiftaren är skyldig att på det aktuella området upprätthålla någon form av skydd för den enskildes integritet.⁷³

*”En sådan grundlagsregel som här avses får naturligtvis inte samma rättsliga betydelse som flertalet av fri- och rättighetsreglerna i 2 kap. RF (jfr dock 19 §). Genomgående för de senare reglerna är att de innebär att det allmänna inte får vidta vissa åtgärder annat än med lagstöd. Det ålägger med andra ord det allmänna att vara **passiv** i andra situationer. /.../ lagstiftaren istället åläggs att vara **aktiv** genom att stifta och vidmakthålla en datalagstiftning.”⁷⁴*

Den ovanangivna bestämmelsen trädde i kraft år 1989 mot bakgrund av ett förslag från Data- och offentlighetskommittén⁷⁵. I förslaget resonerades kring för- och nackdelarna med ett grundlagsskydd. Till skyddets fördel talade ett ökat symbolvärde för den personliga integriteten, till dess nackdel att ett grundlagsskydd riskerade att bli alltför intetsägande och därmed komma att sakna faktisk betydelse. Kommittén påpekade vidare att lagstiftaren skulle tvingas ta större hänsyn till integritetsfrågor vid ny lagstiftning samtidigt som det särskilda förfarande som automatiskt aktualiseras vid grundlagsändringar skulle kunna skapa svårigheter vid eventuella ändringar eller anpassningar av det vedertagna integritetsskyddet.⁷⁶

4.2 Kommitténs överväganden rörande behovet av utökat grundlagsskydd

Av regeringens direktiv till Integritetsskyddskommittén framgår bland annat att man önskar få till stånd en utredning som besvarar frågan om:

”det är lämpligt att utforma en grundlagsbestämmelse

⁷¹ Dir. 2004:51 s. 271.

⁷² prop. 1987/88:57, KU 1987/88:19.

⁷³ Karnov, not 23 s. 5, band 1, 2006/07.

⁷⁴ prop. 1987/88:57 s. 11.

⁷⁵ Ds Ju 1987:8.

⁷⁶ Ibid. s. 35 f.

om skyddet för den personliga integriteten så att den får samma slags rättsliga betydelse som de flesta andra reglerna i 2 kap. RF.”⁷⁷

I direktivet hänvisades till konstitutionsutskottets uttalande⁷⁸ att siktet bör vara inställt på teknikoberoende lagstiftning. Regeringen anförde vidare att det var av intresse att undersöka om en sådan ny grundlagsbestämmelse skulle utformas utan hänvisning till något särskilt tekniskt förfarande. Slutligen ålades Integritetsskyddskommittén att granska huruvida gällande rätt i tillräcklig omfattning tillvaratar den personliga integriteten samt överväga om det i lag behövs grundläggande skyddsbestämmelser av generellt tillämplig natur.⁷⁹

Redan i sitt delbetänkande kunde Integritetsskyddskommittén konstatera att den rättighetsbegränsande lagstiftningen ofta arbetats fram utan att konsekvenserna för integritetsskyddet i tillräcklig omfattning beaktats. Man anförde bland annat att kvalitén i beredningsunderlaget eftersatts till förmån för effektivitet och snabba resultat i större utsträckning än tidigare.⁸⁰

Kommittén konstaterar i slutbetänkande att den fria åsiktsbildningen intar en särskilt privilegierad ställning i den svenska grundlagen och anför att:

*”/.../ det materiella skyddet för den enskildes personliga integritet i 2 kap. RF inte i något avseende erkänns utifrån ett eget skyddsintresse, utan får sin innebröd genom att det ger skydd mot åtgärder från det allmännas sida som också kan uppfattas som inskränkningar i eller hot mot den fria åsiktsbildningen”.*⁸¹

4.3 Kommitténs förslag

Kommitténs förslag: I 2 kap. 6 § RF införs ett nytt andra stycke där det anges att varje medborgare, utöver vad som i övrigt gäller enligt paragrafen, gentemot det allmänna är skyddad mot intrång, om det *sker i hemlighet* eller *utan samtycke* och *i betydande mån* innebär *övervakning* eller *kartläggning* av den enskildes *personliga förhållanden*.

Det nya grundlagsskyddet ska kunna begränsas bara i den särskilda ordning som föreskrivs i 2 kap. 12 § RF.

Stadgandet i 2 kap. 3 § andra stycket RF om att det i lag ska finnas bestämmelser till skydd för kränkning av den personliga integriteten genom registrering av uppgifter med hjälp av automatisk databehandling, upphävs.

⁷⁷ Dir. 2004:51 s. 281.

⁷⁸ bet. 1998/99:KU15.

⁷⁹ Dir. 2004:51 s. 281 f.

⁸⁰ SOU 2007:22 s. 445 f.

⁸¹ SOU 2008:3 s. 205.

Mot de konstateranden som görs i SOU 2007:22 anför Integritetsskyddskommittén i slutbetänkandet att integritetsskyddsaspekterna bör få ett självständigt erkännande och inte enbart betraktas som en viktig del i den fria åsiktsbildningen. Genom att tydligt ta ställning för och lyfta upp centrala inslag i integritetsskyddet på grundlagsnivå betonas den grundläggande respekten för människovärdet och varje människas rätt till självbestämmande. Kommittén menar att ett svagt skydd för den personliga integriteten får återverkningar bland annat då ny lagstiftning arbetas fram vilket framkommit av analysen i delbetänkandet.⁸²

Även vid en jämförelse med Europakonventionen, där rätten till respekt för privat- och familjelivet innehar en med andra grundläggande fri- och rättigheter jämbördig ställning, framstår det svenska skyddet som bristfälligt. Denna omständighet bedöms på sikt kunna bli besvärande för Sveriges trovärdighet som konventionsstat. En lagändring, såsom det anförs i betänkandet, skulle enligt kommittén därför innebära ett substantiellt, inte bara symboliskt, förbättrat skydd.⁸³

Vid utformning av ett förstärkt skydd för den personliga integriteten föreslår kommittén att utgångspunkten ska vara den uppbyggnad som nuvarande fri- och rättighetskatalog i 2 kap. RF har. Detta innebär att det ej är frågan om ett utökat skydd som innebär en positiv förpliktelse för det allmänna. Istället ska skyddet konstrueras som ett förbud för lagstiftaren att vidta integritetskränkande åtgärder, såvida inte begränsningarna sker genom lag som är underkastad det i 2 kap. 12 § RF särskilt föreskrivna förfarandet vid rättighetsbegränsande lagstiftning.⁸⁴

Intrång i den personliga integriteten kan som tidigare konstaterats företas på en rad skilda vis. Intrång från det allmänna sida som innehåller *spridning av förtroliga eller annars känsliga uppgifter* eller *avslöjande inför offentligheten av annans privata förhållande* omfattas ej av nuvarande grundlagsskydd. Viss reglering förekommer istället i sekretesslagen (1980:100) (SkrL). Istället skyddas rätten att ta del av allmänna handlingar i 2 kap. TF vilket innebär att rätten till insyn åtnjuter en överordnad ställning gentemot den enskildes rätt till skydd för personliga uppgifter.⁸⁵ Det föreslagna skyddet ska inte omfatta denna typ av intrång som innebär att medborgarna har rätt att ta del av allmänna handlingar även då uppgifterna rör enskildas personliga förhållanden. Statens egen förpliktelse att skydda känslig information om medborgarna anses uppfyllas av bestämmelserna i SkrL.⁸⁶

Kommitténs förslag siktar på de förfaranden från det allmänna sida som innebär *övervakning* och *kartläggning* av den enskildes *personliga förhållanden* som sker i *hemlighet* eller *utan samtycke*. Det är således frågan

⁸² Ibid. s. 15, 255 ff.

⁸³ Ibid. s. 16, 247.

⁸⁴ Ibid. s. 16, 259.

⁸⁵ Ibid. s. 263.

⁸⁶ Ibid. s. 16, 258.

om mer kvalificerade former av övervakning samt sådan kartläggning som sker i form av registrering och hantering av personuppgifter inom ramen för omfattande informationssamlingar hos myndigheterna. I kommitténs förslag uttrycks de ovanangivna företeelserna med ”*intrång som i betydande mån innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden*”. Ett grundlagsskydd av denna karaktär kommer att beröra bland annat de straffprocessuella tvångsmedlen hemlig kamera- och teleövervakning.⁸⁷

Enligt slutbetänkandet är denna konsekvens såväl önskvärd som nödvändig då de återopade formerna av övervakning uppfattas som särskilt känsliga från integritetsskyddssynpunkt till följd av de hemliga inslagen. Kommittén bedömer att förslaget ej kommer att föranleda några omedelbara konsekvenser för de straffprocessuella tvångsmedel som avses, då dessa typer av intrång redan är reglerade i nuvarande lagstiftning.⁸⁸ Effekten av ett grundlagsskydd blir istället, som nämndes tidigare, att integritetsbegränsande ändringar av tvångsmedelslagstiftningen underkastas proportionalitetsprincipen samt det kvalificerade förfarandet i 2 kap. 12 § RF. Prövning av grundlagsenligheten av ny lagstiftning på privaträttens område kommer dessutom att kunna ske i enlighet med 11 kap. 14 § RF.⁸⁹

Flera former av åtgärder från det allmännas sida bör kunna omfattas av ett nytt grundlagsskydd. Kommittén anger såväl smygfilmning eller fotografering med handmanövrerad kamera (som i en rad fall kan jämföras med sådan övervakning och informationsinhämtning som sker genom fast anordnad apparatur), som intrång i form av hemliga inspelningar av telefonsamtal eller andra samtal som den enskilde har med företrädare för det allmänna, som illustrativa exempel på omfattningsområdet. Konsekvensen i alla dessa avseenden blir att statsmakten åläggs en *skyldighet* att se över lagstiftningen så att det föreslagna grundlagskravet på lagstöd till alla delar uppfylls. Det kan dock vara nödvändigt att åter betona att förslaget enbart träffar ett *kvalificerat* intrång, det vill säga övervakning i betydande mån.⁹⁰

Spaning på fältet eller så kallad skuggning eller andra former av ordinärt polisarbete som över huvud taget inte innefattar moment av övervakning eller kartläggning i *betydande mån* av enskilds privatliv, ska inte omfattas av kommitténs förslag om ett utvidgat grundlagsskydd. Inte heller alla led i hanteringen av personuppgifter bör omfattas av den nya regleringen.⁹¹

Ett grundlagsskydd av det föreslagna slaget kommer istället bland annat att omfatta den skyldighet att för det allmännas räkning lagra teletrafikuppgifter för brottbekämpande ändamål som kommer att införas i Sverige till följd av

⁸⁷ Ibid. s. 16.

⁸⁸ Ibid. s. 260.

⁸⁹ Ibid. s. 17, 247.

⁹⁰ Ibid. s. 17, 261.

⁹¹ Ibid. s. 17 f., 261.

ett nytt EG-direktiv⁹². Enligt kommitténs bedömning kommer det att bli frågan om upprättandet av mycket omfattande informationssamlingar som kan avse ytterst integritetskränkande uppgifter om enskilda.⁹³

Andra åtgärder som kan komma att omfattas av det nya förslaget är avlyssning av kommunikation mellan enskilda som sker trådlöst, exempelvis via radio eller satellit. Denna sorts avlyssning begränsas idag inte av någon lagstiftning utan lyder under principen att "etern är fri" för alla, d.v.s. inte enbart för enskilda utan även för det allmänna. Bakgrunden till att denna sorts avlyssning ej omfattats av 2 kap. 6 § RF antas vara att ett av rekvisiten i stadgandet är "förtroliga meddelanden".⁹⁴ Antas kommitténs förslag kommer även sådan trådlös avlyssning att omfattas av grundlagsskyddet. Detta kommer att innebära att ett uttryckligt stöd i lag fortsättningsvis kommer att krävas för att en myndighet ska kunna avlyssna kommunikation mellan enskilda som äger rum i ett trådlöst medium.⁹⁵

I detta sammanhang är det viktigt att notera att ett utvidgat grundlagsskydd begränsar det *allmännas*, inte enskildas, möjligheter att smygfilma, företa hemliga inspelningar av telefonsamtal som de själva medverkar i samt fritt avlyssna trådlös kommunikation m.m.⁹⁶

Utöver de redogjorda förslagen har kommittén inte ansett det nödvändigt att införa ett grundlagsskydd mot intrång i den enskildes personliga integritet och därmed begränsa lagstiftarens makt att anta lagar som inskränker integritetsskyddet. Övriga behov som identifierats anses vara tillgodosedda genom Europakonventionen samt det i RF inskrivna förbudet mot lagstiftning eller annan normgivning som strider mot Sveriges konventionsåtaganden samt genom reglerna om normgivning i 8 kap. RF.⁹⁷

De föreslagna ändringarna i RF bör enligt kommitténs bedömning träda i kraft den 1 januari 2011.⁹⁸

⁹² 2006/24/EG, SOU 2007:76.

⁹³ SOU 2008:3 s. 19, 274.

⁹⁴ SOU 2007:22 s. 255 f., SOU 2008:3 s. 261, SOU 1975:75 s. 200 samt prop. 1975/76:209 s. 147.

⁹⁵ SOU 2008:3 s. 19, 261 f.

⁹⁶ Ibid. s. 19.

⁹⁷ Ibid. s. 19, 265 f., 276.

⁹⁸ Ibid. s. 338.

5 Personlig integritet och Europakonventionen

Den Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (Europakonventionen) inkorporerades i svensk rätt genom lagen (1994:1219) som trädde i kraft den 1 januari 1995. Därmed kom konventionen med tillhörande tilläggsprotokoll att gälla som en integrerad del av svensk lagstiftning. I 2 kap. 23 § RF upptogs samtidigt en bestämmelse som stadgar att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden som konventionsstat.⁹⁹ Samtliga fördragsslutande parter är i enlighet med konventionens artikel 1 skyldiga att garantera envar som befinner sig under deras jurisdiktion de fri- och rättigheter som anges i konventionens avdelning I.

5.1 Rätt till skydd för privat- och familjeliv artikel 8 Europakonventionen

Av konventionens rättigheter är det framför allt artikel 8 som är av betydelse för skyddet av den personliga integriteten. Omständigheter som hänför sig till personers offentliga liv faller i princip utanför skyddsområdet.¹⁰⁰ Av artikeln¹⁰¹ följer att:

1. Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.
2. Offentlig myndighet får inte inskränka åtnjutandet av denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter.

Den definitionsproblematik som förekommer i svensk lagstiftning återfinns även i Europakonventionen. Rätten till respekt för privatlivet innehåller, som tidigare konstaterats i andra sammanhang, flera aspekter då en rad olika

⁹⁹ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 41 f., 2002.

¹⁰⁰ SOU 2008:3 s. 74.

¹⁰¹ Den engelska versionen lyder:

1. *Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.*
2. *There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedom of others.*

företeelser kan hänföras till kategorin. Ledning får i första hand därför sökas i Europadomstolens praxis.¹⁰² I målet *Niemietz mot Tyskland* anfördes att *“The Court does not consider it possible or necessary to attempt an exhaustive definition of the notion of private life”*.¹⁰³

Flertalet av de rättigheter som återfinns i konventionens andra artiklar och tilläggsprotokoll kan mer eller mindre direkt sägas beröra privatlivet. Tortyr och omänsklig eller annan förnedrande behandling (artikel 3) kan innebära ett allvarligt och omfattande ingrepp i rätten till respekt för privatlivet där den kroppsliga och själsliga integriteten särskilt bör beaktas. Även frihetsberövanden (artikel 5) kan anses vara inkräktanden på privatlivet samtidigt som religions- och yttrandefriheten (artikel 9,10) kan anses behandla andra viktiga delar av privatlivet. Dessa bestämmelser bör emellertid ses som *lex specialis* inom sina respektive områden, vilket innebär att artikel 8 endast omfattar de aspekter av privatlivet som faller utanför konventionens specialbestämmelser.¹⁰⁴

Europadomstolen har i sin praxis behandlat begreppet ”privatliv” och funnit att aspekter som kan kopplas till en persons identitet, såsom en persons namn¹⁰⁵ och bild¹⁰⁶ men även den fysiska och psykiska integriteten, omfattas. Den enskilde ges även en rätt att utveckla sin identitet och sina relationer med andra utan att behöva acceptera andra enskildas intrång i privatlivet.¹⁰⁷

I målet *Pretty mot Förenade Konungariket* anförde Europadomstolen följande vilket tydligt ytterligare illustrerar den breda tolkning som domstolen gör avseende begreppet ”privatliv”:

“...the concept of “private life” is a broad term not susceptible to exhaustive definition. It covers the physical and psychological integrity of a person (...), It can sometimes embrace aspects of an individual’s physical and social identity (...). Elements such as, for, example, gender identification, name and sexual orientation and sexual life fall within the sphere protected by Article 8 (...). Article 8 also protects a right to personal development, and the right to establish and develop relationships with other human beings and the outside world (...). (...) the Court considers that the notification of personal autonomy is an important principle

¹⁰² Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 260, 2002, Clayton, Richard, Tomlinson, Hugh *Privacy and freedom of expressions*, s. 36 ff., 2001.

¹⁰³ *Niemietz mot Tyskland* p. 29.

¹⁰⁴ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 260 f., 2002.

¹⁰⁵ *Burghartz mot Schweiz* p. 24.

¹⁰⁶ *Schussel mot Österrike* p. 2.

¹⁰⁷ *Niemietz mot Tyskland* p. 29, *Botta mot Italien* p. 32.

*underlying the interpretation of it's guarantees.*¹⁰⁸

Två andra rättigheter som kan hänföras till rätten till privatliv, och som inte uttryckligen berörs i artikel 8, återfinns istället i artikel 10.2 som avser yttrandefrihet. I denna artikel som innehåller undantagen till bestämmelsen omnämns bland annat skyddet av en persons goda rykte samt förebyggande av avslöjanden av information som givits i förtroende.¹⁰⁹

Skyddet i artikel 8 anses primärt innebära att varje individ ska ha rätt att utvecklas i förhållande till andra människor utan ingrepp från staten. Sådana intrång kan bestå av åtgärder i enskilda fall men kan även avse mer generella inskränkningar i människors frihet att utforma sin tillvaro.

Artikel 8 innebär dock inte enbart ett *skydd mot* ingrepp, utan artikeln ålägger även staten en *skyldighet att* vidta positiva åtgärder i syfte att uppnå ett effektivt skydd av den enskildes privata sfär. Skyddet kan utgöras av lagstiftning men även av skydd mot övergrepp i vissa specifika situationer. Detta innebär att ett faktiskt ingripande från en myndighet eller en offentlig tjänsteman inte de facto behöver ha förekommit. Istället kan staten bryta mot artikel 8 genom att tolerera en föreliggande situation eller genom att inte tillhandahålla ett tillräckligt rättsligt skydd. Staten hålls således skyldig för sin underlåtenhet, trots att det övergrepp, som synliggör det rättsliga skyddets svagheter, utförts av en enskild person för vars handlingar staten inte ansvarar.¹¹⁰

I målet *Marckx mot Belgien* anförde Europadomstolen att stater är förpliktade att tillhandahålla de resurser som är nödvändiga för att enskilda ska kunna åtnjuta sina rättigheter enligt artikel 8.¹¹¹ I ett annat mål, *X och Y mot Nederländerna*¹¹², hade en mentalt handikappad kvinna utsatts för övergrepp. Åtal för brottet kunde i enlighet med nederländsk rätt endast väckas efter angivelse av målsägande, något som kvinnan inte var kapabel till. Europadomstolen fann att Nederländerna gjort sig skyldiga till brott mot artikel 8 då ett tillfredsställande rättsligt skydd i en situation som den förevarande saknades.

Endast studier av rättspraxis ger en rättvisande bild av den mångfald av omständigheter som ansetts kunna härledas till artikel 8. Såväl den fysiska som psykiska integriteten har omfattats (*X och Y mot Nederländerna*) liksom rätten att begå självmord (*Pretty mot Förenade Konungariket*). Därutöver har Europadomstolen även ansett att skyddet för privatlivet omfattar den enskildes sexualitet (*Dudgeon mot Förenade Konungariket*), skydd mot olika former av bevakning (*Malone mot Förenade Konungariket*)

¹⁰⁸ *Pretty mot Förenade Konungariket* p. 60.

¹⁰⁹ Pieter van Dijk, Fried van Hoof, Arjen van Rijn, Leo Zwaak, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, s. 665, 4:e upplagan 2006.

¹¹⁰ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 261, 2002, Clayton, Richard, Tomlinson, Hugh, *Privacy and freedom of expression*, s. 46 ff., 2001 samt Young, James och Webster *mot Förenade Konungariket* p. 49.

¹¹¹ *Marckx mot Belgien* p. 31.

¹¹² *X och Y mot Nederländerna*.

samt ett skydd mot pressens intrång i privatlivet (*Von Hannover mot Tyskland*).

5.1.1 Konventionsenliga inskränkningar i artikel 8:2

Statliga ingrepp i de skyddade rättigheterna i artikel 8 aktualiserar en bedömning som syftar till att avgöra huruvida det åberopade ingreppet omfattas av de i andra stycket upptagna undantagsbestämmelserna eller ej. För att ett ingrepp ska betraktas som förenligt med artikel 8:2, (motsvarande konstruktion återfinns i artiklarna 9:2, 10:2 samt 11:2) och därmed inte vara konventionsstridigt, måste tre kriterier uppfyllas.

För det första måste ingreppet vara *lagligt* och ägnat att tillgodose något av de uppräknade *allmänna eller enskilda intressena* som förekommer i artikel 8:2. Inom begreppen inbegrips statens och den allmänna säkerheten, landets ekonomiska västånd, förebyggande av oordning eller brott, skydd för hälsa och moral samt skydd för andra personers fri- och rättigheter. Det sista kriteriet uppställer ett krav på ingreppets *nödvändighet i ett demokratiskt samhälle* i syfte att tillgodose de allmänna eller enskilda intressena. För att avgöra om detta nödvändiga samband föreligger använder Europadomstolen sig av proportionalitetsprincipen.¹¹³

Lagenlighetskravet innebär bland annat att inskränkningen förutsätts ha stöd i nationell lag som uppfyller rimliga anspråk på rättssäkerhet. Lagen måste ge skydd mot godtycke genom att vara utformad med erforderlig precision för att åstadkomma förutsebarhet och tillgänglighet för allmänheten. Till kategorin allmänna eller enskilda intressen kan många ändamål hänföras varför den tredje kategorin, som uppställer ett *nödvändighetskrav*, oftast uppfattas som mest problematisk.¹¹⁴

Europadomstolen har anfört att ordet ”nödvändigt” (”necessary”) i detta sammanhang inte ska förstås som synonymt med ”oundgängligt” (”indispensable”) utan snarare åsyftas ett ”angeläget samhällligt behov” (”pressing social need”). Vidare krävs därmed att inskränkningen står i rimlig proportion till det syfte som ska tillgodoses genom ingreppet.¹¹⁵

Konventionsstaterna har givits en viss frihet i form av en s.k. bedömningsmarginal (”*margin of appreciation*”), att själva bedöma en inskränkings nödvändighet och proportionalitet. Staternas frihet är dock ej

¹¹³ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 263, 2002 samt Pieter van Dijk, Fried van Hoof, Arjen van Rijn, Leo Zwaak, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, s. 747.

¹¹⁴ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 264, 2002.

¹¹⁵ Ibid. s. 264, *Lingens mot Österrike* p. 39, samt Pieter van Dijk, Fried van Hoof, Arjen van Rijn, Leo Zwaak, ”*Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*” s. 750.

obegränsad utan Europadomstolen har förbehållit sig rätten att ha uppsikt över hur friheten nyttjas.¹¹⁶

5.2 Yttrandefrihet artikel 10 Europakonventionen

En rättighet som kan kollidera med rättigheterna i artikel 8 är skyddet för yttrandefrihet i artikel 10. Denna rättighet besitter ett speciellt värde i Europakonventionen, precis som i den svenska grundlagen. Anledningen tycks vara att det finns ett samband mellan yttrandefrihet och en väl fungerande demokrati.¹¹⁷

Syftet med artikel 8 och 10 är inte identiskt. Den förstnämnda artikeln syftar till att skydda de privata aspekterna av kommunikationen genom exempelvis korrespondens medan den senare snarare tar sikte på yttrandefriheten i mer traditionell kontext (åsiktsyttringar samt utbyte av information).¹¹⁸

Europadomstolen har i fallet *Handyside mot Förenade Konungariket* anförts att yttrandefriheten ska ses som en av demokratins grundpelare som omfattar information och idéer av skilda slag; såväl sådant som kan uppfattas som positivt eller kränkande som sådant som ”är” chockerande för staten i sin helhet eller för vissa grupper av befolkningen.¹¹⁹

Inskränkningar på yttrandefrihetens område måste mot denna bakgrund vara begränsade och grundade på övertygande skäl. Syftet är att skydda den sfär inom vilken mottagande och spridande av information, idéer och tankar förekommer. Skyddet omfattar såväl muntlig som skriftlig kommunikation av privat art eller sådan kommunikation som syftar till att få en bred spridning (böcker, tidningar, radio och TV eller med hjälp av annan modern datateknologi).¹²⁰

Artikel 10 innebär såväl en negativ som en positiv förpliktelse för staten. I första hand åligger det staten att avhålla sig från att hindra eller bestraffa den som utnyttjar sin yttrandefrihet. Den positiva förpliktelsen manifesteras av kravet på staten att inneha en ändamålsenlig lagstiftning som skyddar enskilda som nyttjar sin yttrandefrihet, mot ingrepp från andra enskilda eller institutioner för vilka staten de facto saknar direkt ansvar. Exempelvis kan staten vara skyldig att tillse att spridning av åsikter inte förhindras av

¹¹⁶ Ibid. s. 264, 57 f., Pieter van Dijk, Fried van Hoof, Arjen van Rijn, Leo Zwaak, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, s. 703 samt t.ex. *Stubbings m.fl. mot Förenade Konungariket* p. 50, *Hatton m.fl. mot Förenade Konungariket* p. 103, 123, *Von Hannover mot Tyskland* p. 57, *Elsholz mot Tyskland* p. 49-50.

¹¹⁷ Pieter van Dijk, Fried van Hoof, Arjen van Rijn, Leo Zwaak, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, s. 774.

¹¹⁸ Ibid. s. 789.

¹¹⁹ *Handyside mot Förenade Konungariket* p. 49.

¹²⁰ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 306, 2002.

politiska motståndare samt att tidningar kan distribueras fritt utan ingrepp från odemokratiska grupperingar.¹²¹

Men inte heller rätten till yttrandefrihet är undantagslös. En godtagbar inskränkning enligt konventionen ska uppfylla kriterierna i artikel 10:2, det vill säga vara angiven i lag samt *tillgodose något av följande ändamål*: statens säkerhet, den territoriella integriteten, den allmänna säkerheten, förebyggande av oordning eller brott, skyddande av hälsa och moral eller av annans goda namn och rykte eller rättighet, förhindrande av att förtroliga underrättelser sprids eller upprätthållandet av domstolarnas auktoritet och opartiskhet. Slutligen ska inskränkningarna vara *nödvändiga i ett demokratiskt samhälle* och syfta till att tillgodose någon av de ovanangivna ändamålen.¹²²

5.2.1 Skydd mot ryktesspridning

Som konstaterats tidigare kan rättigheter kollidera med varandra varför en avvägning mellan respektive skyddsvärdhet kan bli aktuell. Ett yttrande som innefattar angrepp på en annan persons goda namn och rykte eller som ger information om enskilds privata förhållanden kan således innehålla en konflikt mellan yttrandefrihet och rätten till personlig integritet. Rätten som stipuleras i artikel 8 Europakonventionen omfattar en rätt till skydd för en persons rykte. Det innebär att yttrandefriheten, i en del fall, får stå tillbaka i enlighet med undantagen i artikel 10:2. Det blir här frågan om en *proportionalitetsbedömning* mellan olika skyddsvärda intressen; intresset av yttrandefrihet kontra den enskildes intresse av att inte utsättas för ärekränkande uttalanden. Under vissa omständigheter kan det allmännas intresse av en fri debatt i samhällsfrågor och fri informationspridning anses väga tyngre varför en enskild person tvingas tåla uttalanden som de facto kan anses vara nedvärderande.¹²³

I målet *White mot Sverige* hade en man i kvällspressen beskyllts för bland annat inblandning i mordet på Olof Palme. Europadomstolen, som hade att ta ställning till om svensk rätt erbjöd ett tillräckligt skydd mot ärekränkande uppgifter, fann att den bild som förmedlats varit balanserad samt att det allmännas intresse av publiceringen varit starkare än Whites intresse av att skydda sitt rykte.¹²⁴

Vid bedömning av en kränkings proportionalitet har Europadomstolen beaktat huruvida personen är offentlig eller om denne valt offentligheten på annat sätt. Domstolens praxis tyder på att politiker får tolerera fler negativa omdömen utan att en kränkning är för handen. I målet *Lingens mot Österrike* uttrycker domstolen sitt ställningstagande enligt följande:

¹²¹ Ibid. s. 307.

¹²² Ibid. s. 308.

¹²³ Ibid. s. 317.

¹²⁴ *White mot Sverige* p. 30.

”Gränserna för acceptabel kritik är därför vidare när det gäller politiker i denna egenskap än när det är frågan om privatpersoner. Till skillnad från den senare exponerar sig den förre oundvikligt och medvetet/.../och han måste därför visa ett större mått av tolerans. Utan tvivel tillåter artikel 10:2 att andras - dvs. alla individers – rykte skyddas, och detta skydd omfattar också politiker, även när de inte handlar som privatpersoner, men i sådana fall måste kravet på skydd vägas mot intresset av en öppen diskussion av politiska frågor.”¹²⁵

Europadomstolen har vid ett flertal tillfällen yttrat sig i fall rörande påstådda ärekränkningar av politiker.¹²⁶ Gemensamt för målen är att domstolen, i en övervägande del av de fall där de nedsättande uppgifterna ej funnits helt substanslösa, dömt till politikernas nackdel.¹²⁷

Men även innehav av andra ämbeten har föranlett ett begränsat skydd av rätten till sitt goda namn och rykte i de fall rättigheten kolliderat med det allmännas intresse.¹²⁸

Det ska dock understrykas att media och den journalistiska friheten givits relativt fria tyglar i praxis som tillåtit allt från provokationer och tillspetsade uttalanden till vissa överdrifter, även i fall då dessa kunnat uppfattas som kränkande för en persons goda namn och rykte.¹²⁹

5.2.2 Skydd mot närgången uppmärksamhet

Rätten att bli lämnad ifred, det vill säga att slippa bli fotograferad eller avlyssnad samt skyddas mot att fotografier, filmer eller ljudinspelningar av privat karaktär publiceras eller används för ovidkommande syften, inbegrips

¹²⁵ *Lingens mot Österrike* p. 42.

¹²⁶ Se ex *Lingens mot Österrike*, *Oberschlink mot Österrike*, *Schwabe mot Österrike*, *Lopes Gomes da Silva mot Portugal*, *Feldek mot Slovakien*.

¹²⁷ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 318 ff., 2002.

¹²⁸ Se ex *Dalban mot Rumänien*, *Bergens Tidende m.fl. mot Norge*, *Dabrowski mot Polen*, *Colombani m.fl. mot Frankrike*, *Pakdemirli mot Turkiet*, *Busuioc mot Moldavien*, *Raichinov mot Bulgarien*, *Zakharov mot Ryssland*.

¹²⁹ *Pedersen och Badsgaard mot Danmark* p. 71.

i artikel 8 Europakonventionen. Men även denna rätt kan ställas åt sidan för starka motstående intressen, såsom exempelvis effektivare och utökad tvångsmedelsanvändning, i syfte att bättre möta behovet vid förebyggande och utredande av brott.¹³⁰

I målet *Peck mot Förenade Konungariket* hade en person försökt begå självmord på en offentlig kameraövervakad plats. Det misslyckade självmordsförsöket kablades senare ut via TV och publicerades i pressen i syfte att illustrera nyttan med övervakningskameror. Europadomstolen anförde att kommunen genom att sprida bilderna utan Pecks samtycke gjort sig skyldig till en allvarlig och oproportionerlig kränkning av hans rätt till privatliv enligt artikel 8.¹³¹

Europadomstolens prövade i det uppmärksammade målet *Von Hannover mot Tyskland* staters skyldighet att upprätthålla en skyddslagstiftning i förhållande till andra enskilda. Caroline von Hannover, prinsessa av Monaco, hade försökt förhindra publicering av fotografier av henne i helt privata situationer tagna av tyska paparazifotografer. Bilderna hade fått publiceras i yttrandefrihetens namn enligt de tyska domstolarna.

Europadomstolen fann att en avvägning mellan å ena sidan yttrandefriheten och den personliga integriteten var nödvändig då bilderna kunde uppfattas som känsliga. Enligt domstolen skulle gränsen dras med hänsyn till om bilderna kunde anses ha ett allmänintresse. Vidare hävdade man att offentliga personer visserligen förväntades tolerera mer men bara i de fall då ett legitimt allmänintresse för den information bilderna förmedlade var för handen. Bilderna av prinsessan föreställde helt vardagliga situationer varför domstolen menade att de endast tjänade i syfte att stilla allmänhetens nyfikenhet istället för att bidra till en debatt om allmänna frågor.¹³² Mot denna bakgrund menade domstolen att det var berättigat med en snävare tolkning av yttrandefriheten samt att tidningarnas kommersiella intressen fick stå tillbaka för prinsessans rätt till sitt privatliv.¹³³

Tyskland fälldes för konventionskränkning av artikel 8 då man underlåtit att genomföra en rättvis avvägning mellan de motstående intressena i artikel 8 och 10 och därmed hade inte tillräckliga positiva åtgärder vidtagits i syfte att skydda den enskildes privata sfär. Enligt domstolen var staterna skyldiga att upprätthålla ett skydd mot fotografering även av offentliga personer i privata sammanhang.¹³⁴

¹³⁰ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 309, 2007.

¹³¹ *Peck mot Förenade Konungariket* p. 63, 87.

¹³² *Von Hannover mot Tyskland* p. 64-65.

¹³³ *Ibid.* p. 66, 77, Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 309, 2007.

¹³⁴ *Von Hannover mot Tyskland* p. 78-79.

Sammanfattningsvis innebär detta att artikel 8 primärt syftar till att skydda enskilda mot kränkningar från det allmänna. Mot bakgrund av fallet med prinsessan av Monaco står det nu klart att stater även är skyldiga att vidta positiva åtgärder för att upprätthålla enskildas rätt till sin privata sfär. Europadomstolen anför även att personer, under särskilda omständigheter som de som förekommer i målet *Von Hannover mot Tyskland*, har en ”legitim förväntan” av skydd och respekt för privatlivet. I förevarande fall omfattade denna förväntan också ett skydd mot publicering av de privata bilderna.¹³⁵

5.3 Skydd för hem och korrespondens

I rätten till en privat sfär ingår skyddet för hemmet som en viktig aspekt som uppställer krav på starka skäl för eventuella ingrepp. Ingrepp i hemmet som samtidigt innebär att information om enskilda inhämtas är ur integritetsskyddssynpunkt av intresse då dessa åtgärder kan vidtas med hjälp av exempelvis avlyssning, kameraövervakning eller husrannsakan. Denna form av åtgärder är enbart konventionsenliga som de uppfyller kraven i artikel 8:2.¹³⁶

Telefonavlyssning, brevkontroll och buggning, som i flera fall kan vara tillåtna ingripanden inom ramen för straffprocessuella tvångsmedel med stöd av artikel 8:2, är exempel på åtgärder som kan hänföras till skyddet för korrespondens. Med begreppet ”korrespondens” avses olika former för överförande av meddelanden mellan individer. Inte endast befordran av brev eller andra försändelser med post omfattas av konventionens skydd för korrespondens, utan även telefoniska och telegrafiska kommunikationer samt överförande av meddelande med hjälp av radio och datorer. Husrannsakan anses ingripa i såväl rätten till respekt för hemmet som i rätten till respekt för privatlivet.¹³⁷

I målet *Halford mot Förenade Konungariket* hade en offentlig arbetsgivare med egen utrustning avlyssnat sina anställdas telefonsamtal. Europadomstolen anförde att arbetsgivare saknar rätt att i smyg kontrollera de anställdas telefonsamtal på arbetsplatsen.¹³⁸

Europadomstolen har slagit fast att hemlig teleavlyssning och teleövervakning utgör intrång i såväl privatliv som korrespondens varför de enbart anses godtagbara i fall då de är strängt nödvändiga för att skydda den nationella säkerheten eller för att undvika oordning eller brott. I målet *Klass m.fl. mot Tyskland* behandlades problematiken kring teleavlyssning med syfte att skydda statens säkerhet. Europadomstolen granskade den

¹³⁵ Ibid. p. 51, 78-79.

¹³⁶ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 268 ff., 2002.

¹³⁷ Ibid. s. 270.

¹³⁸ *Halford mot Förenade Konungariket* p. 44-46, 51.

dåvarande tyska lagen för att kunna avgöra om den uppfyllde kraven i artikel 8. Domstolen konstaterade att avlyssning får användas om det är nödvändigt för att skydda de demokratiska institutionerna och motverka spioneri och terrorism, men bara under förutsättning att effektiva kontrollmekanismer i syfte att förhindra missbruk av systemet samtidigt tillhandahålls. Tyskland friades med hänvisning till de rättsäkerhetsgarantier som intagits i den tyska lagen.¹³⁹

5.4 Konventionsstaternas förpliktelser

Europadomstolen övervakar konventionsstaternas efterlevnad av sina förpliktelser enligt Europakonventionen. Övervakningssystemet är dock subsidiärt i förhållande till den nationella tillämpningen vilket är ett uttryck för den s.k. *subsidiaritetsprincipen*. Materiella krav ställs på rättigheterna i konventionen i den bemärkelsen att de ska ha substans och vara effektiva till sitt innehåll.¹⁴⁰

Som redan konstaterats omfattar artikel 8 såväl en negativ förpliktelse som ålägger staten att avhålla sig från ingrepp, som en skyldighet för staten att vidta positiva åtgärder för att skydda den enskildes privata sfär. Dessa positiva åtgärder kan utformas i lagstiftning men de kan även utgöras av annat skydd under vissa omständigheter. Kravet på rättsligt skydd aktualiseras oavsett om det är staten eller en enskild som gjort sig skyldig till ett integritetsbegränsande övergrepp. Rättskyddet kan vidare vara av antingen preventivt eller reparativt slag.¹⁴¹ I målet *Scordino mot Italien* betonade Europadomstolen vikten av förebyggande åtgärder som därmed kan förhindra uppkomsten av kränkningar vid sidan av mer kompensatoriska åtgärder i efterhand.¹⁴²

Konventionsstaterna är mot bakgrund av artikel 13 Europakonventionen skyldiga att tillhandahålla effektiva rättsmedel vilket innebär att enskilda ska kunna få sina påstådda kränkningar av materiella rättigheter prövade av inhemsk myndighet.¹⁴³ I det tidigare omnämnda målet *Klass m.fl. mot Tyskland* uttalade domstolen att det är tillräckligt att någon påstår sig ha utsatts för konventionsbrott för att han ska erbjudas tillgång till ett rättsmedel för prövning av de påstådda kränkningarna och senare, eventuellt erhålla rättelse och gottgörelse för den konstaterade kränkningen.¹⁴⁴ Dessutom hade den som avlyssnats, mot bakgrund av ett tidigare avgörande från den tyska författningsdomstolen, rätt att bli underrättad om avlyssningen när detta var möjligt utan att utredningen skadades.¹⁴⁵

¹³⁹ *Klass m.fl. mot Tyskland*, p.47-48, 50, 60.

¹⁴⁰ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 24, 35, 351, 2002.

¹⁴¹ SOU 2008:3 s. 86.

¹⁴² *Scordino mot Italien* p. 183.

¹⁴³ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 351, 2002.

¹⁴⁴ *Klass m.fl. mot Tyskland* p. 34, 38, 64.

¹⁴⁵ *Ibid.* p. 25.

I målet *Silver m.fl. mot Förenade Konungariket* har domstolen preciserat uttalandet i Klassmålet och anfört att endast den som, på rimliga grunder påstår sig ("has an arguable claim") ha utsatts för ett konventionsbrott, har rätt till rättsmedel i enlighet med artikel 13.¹⁴⁶ Noteras bör att Europadomstolen inte uppställer något krav på ett rättsmedel inför domstol utan även administrativa rättsmedel kan vara tillräckliga.¹⁴⁷

Artikel 13 preciserar inte närmare hur rättsmedlet ska utformas utöver att det ska vara effektivt. Utifrån ett stort antal avgöranden kan dock följande kriterier vara vägledande. Det uppställs inga krav på att ett rättsmedel ensamt ska uppfylla samtliga kriterier. Det är tillräckligt att flera olika rättsmedel tillsammans uppnår effekten:

- Rättsmedlet ska vara tillgängligt och praktiskt möjligt att använda samt erbjuda reella möjligheter till prövning.
- Rättsmedlet ska syfta till att leda till rättelse och ge rimliga utsikter till framgång.
- Det prövande organets befogenheter och de garantier som gäller vid förfarandet ska vara tillräckliga.
- Prövningen ska leda till beslut inom rimlig tid. Domen eller beslutet ska vara verkställbart.¹⁴⁸

5.5 Kort jämförelse mellan den svenska grundlagen och Europakonventionen

I artikel 8 Europakonventionen uttrycks att var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens samt under vilka förutsättningar dessa rättigheter kan inskränkas. Regeringsformens andra kapitel reglerar däremot inte fri- och rättigheterna som sådana, utan snarare anges möjligheterna att begränsa desamma. Den svenska grundlagen saknar således en rättighetskatalog som den som återfinns i Europakonventionen. Istället tar 2 kap RF sikte på att begränsa riksdagens makt att lagstifta i vissa speciella fall och på så sätt garanteras den enskilde en rätt till skydd för privatlivet.¹⁴⁹

Som tidigare konstaterats saknas ett heltäckande skydd i 2 kap. RF. Nuvarande reglering innebär ett förbud mot åsiktsregistrering (2 kap. 3 § första stycket RF), kroppsliga intrång och husrannsakan samt rätt till förtrolig kommunikation (2 kap. 6 § RF). De nu åberopade rättigheterna kan under vissa omständigheter inskränkas i enlighet med 2 kap. 12 § RF.¹⁵⁰

¹⁴⁶ *Silver m.fl. mot Förenade Konungariket* p. 113.

¹⁴⁷ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 352, 2002.

¹⁴⁸ *Ibid.* s. 252 ff.

¹⁴⁹ Sterzel, Fredrik, *Författning i utveckling*, s. 42 f., 1998.

¹⁵⁰ SOU 2008:3 s. 194.

Ovanstående innebär dock inte att svensk lagstiftning bryter mot konventionskraven eftersom Europakonventionen inte stadgar att skyddet ska ha en viss konstitutionell nivå. Däremot förutsätts de fri- och rättigheter som återges i konventionen skyddas fullt ut i den nationella lagstiftningen. Det är mot denna bakgrund som 2 kap. 23 § RF innehåller ett förbud mot ny regelgivning som strider mot Sveriges åtaganden som konventionsstat.¹⁵¹ Att vissa fri- och rättigheter upphöjs till grundlagsnivå innebär inte att andra fri- och rättigheter får ett sämre skydd än vad konventionen stipulerar. Det innebär istället att de konventionsbundna fri- och rättigheterna i den nationella lagstiftningen ska ha sådan skyddsnivå i förhållande till varandra som konventionen föreskriver.¹⁵² Det innebär även att lagändringar i de grundlagsskyddade rättigheterna underkastas proportionalitetsprincipen samt prövning enligt det särskilda förfarandet i 2 kap. 12 § RF.¹⁵³

Konklusionen blir att när det är frågan om enskildas skydd i förhållande till det allmänna återfinns en del regleringar på grundlagsnivå, medan andra påträffas i vanlig lag, exempelvis sekretesslagen (SkrL). Förhållandet mellan enskilda regleras dock enbart i vanlig lag, främst genom bestämmelserna i BrB, PuL och SkL. Svensk rätt innehåller således i de flesta avseenden ett materiellt skydd som motsvarar det skyddskrav som uppställs i artikel 8 Europakonventionen.¹⁵⁴

¹⁵¹ Strömberg, Håkan, *Sveriges författning*, s. 84, 2003.

¹⁵² SOU 2008:3 s. 195.

¹⁵³ Karnov, not 45-46, s. 6 f., band 1, 2006/2007.

¹⁵⁴ *Ibid.* s. 212.

6 Om förbud mot olovlig fotografering i BrB

De svenska grundlagarnas primära syfte, är som tidigare konstaterats, att fastställa den sfär inom vilken lagstiftaren kan begränsa enskildas fri- och rättigheter. Därför är det inte heller grundlagarna som fyller fri- och rättigheterna med substans, utan innehållet följer främst av den ordinära lagstiftningen. Det är främst genom de materiella bestämmelserna som uppfattningen om medborgarnas rätt till personlig integritet kommer till uttryck. Bestämmelserna återfinns i BrB men även inom särskilda rättsområden såsom brottsbekämpning, socialtjänst och arbetsliv.¹⁵⁵

Av direktiv 2004:51 framgår att en av Integritetsskyddskommittén huvudsakliga uppgifter är att överväga om den befintliga skyddslagstiftningen behöver kompletteras med bestämmelser av mer generell karaktär.¹⁵⁶ Kommittén anför i slutbetänkandet att:

”Analysen ger vid handen att det i gällande lagstiftning visserligen finns bestämmelser som kan användas för att motverka åtskilliga kränkningar av privatlivet men att rätts-systemet för närvarande likväl inte synes erbjuda ett tillräckligt skydd mot vissa former av integritetskränkningar.”¹⁵⁷

Kommittén pekar vidare på en rad omständigheter där skyddet är mer bristfälligt. Särskilt avsaknaden av skydd för så kallade identitetsstöldar som medför en kränkning av den personliga integriteten samt ett skydd mot fotografering eller filmning utan samtycke betonas. Men även problematiken kring spridning av bilder och filmer av privat karaktär eller annan spridning av information om personliga angelägenheter omnämns som illustrativa exempel på ett svagt skydd.¹⁵⁸

Kommittén konstaterar att det för straffansvar i situationer där smygfilmning eller fotografering förekommit, har krävts att situationen uppfattats som så påträngande att straffstadgandet om ofredande har kunnat aktualiseras. I praktiken innebär denna omständighet att straff för smygfotografering mot en persons vilja endast förekommer undantagsvis. Problematik ställs på sin spets då ansvar för ofredande, enligt praxis, inte aktualiseras i de fall den fotograferade varit omedveten om fotograferingen, det vill säga i typiska fall av smygfotografering.¹⁵⁹

¹⁵⁵ SOU 2008:3 s. 20.

¹⁵⁶ Dir. 2004:51 s. 283.

¹⁵⁷ SOU 2008:3 s. 285.

¹⁵⁸ Ibid. s. 285 ff.

¹⁵⁹ Ibid. s. 287.

Spridning av filmer och bilder av privat karaktär eller annan spridning av information om privata angelägenheter kan i dagsläget enbart förhindras om de uppgifter som lämnats ansetts nedsättande, varpå den ansvarige kunnat dömas för förtal eller förolämpning. Men även spridning av icke nedsättande information kan vara integritetskränkande (nakenbilder m.m.) varför domstolarna i syfte att skapa någon slags materiell rättvisa ändå dömt för förtal med hänvisning till andra omständigheter. Denna utveckling bör enligt Integritetsskyddskommittén beaktas då den kan vara tvivelaktig ur legalitetssynpunkt.¹⁶⁰

Bristen på möjlighet till upprättelse för den kränkte i kombination med avsaknad av påföljd för förövaren, kan vara en omständighet som innebär att Sverige inte uppfyller sina åtaganden enligt artikel 13 Europakonventionen om tillhandahållande av ett effektivt rättsmedel.¹⁶¹

Även den senaste statistiken talar sitt tydliga språk. Enligt Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har antalet anmälda ärekränkingsbrott fördubblats under de senaste tio åren; från 4500 till 9300 ärenden till följd av att allt fler kränkande bilder och tillmälen läggs ut på Internet.¹⁶² Kränkningarna sker enligt statistiken bland annat med hjälp av bilder och filmer som sprids via e-mail, bloggar hemsidor och diskussionsgrupper.¹⁶³

6.1 Nuvarande straffbestämmelser på personrättens område

De brott som kan medföra rätt till kränkingsersättning enligt 2 kap. 3 § skadeståndslagen karakteriseras av att ett angrepp mot den skadelidandes personliga integritet, privatliv och människovärde. Det är således frågan om angrepp på person, frihet, frid eller ära.¹⁶⁴

Kommittén har i sitt arbete avgränsat sig till brott som innebär *angrepp mot annans frid eller ära*.¹⁶⁵ Till den första kategorin, som behandlar enskildas rätt att få vara ifred och hålla privatlivet okänt för andra, hör en rad av de i 4 kap. BrB upptagna brotten. Bestämmelserna i detta kapitel syftar till att omfatta *anskaffning* av information rörande enskildas privata förhållanden. Den andra kategorin omfattar brott som innebär kränkning av persons anseende eller självkänsla. Dessa brott, som primärt kan härledas till straffbestämmelserna om ärekränkning, återfinns i 5 kap. BrB och riktar in

¹⁶⁰ Ibid. s. 287 f.

¹⁶¹ Ibid. s. 287 samt för en längre redogörelse se kommitténs överväganden under kapitel 6.5 s. 223 SOU 2008:3.

¹⁶² http://www.bra.se/extra/pod/?module_instance=4, samt Sydsvenskans nätupplaga <http://sydsvenskan.se/sverige/article295467.ece>, hämtat den 080330, kl. 20.00.

¹⁶³ <http://sydsvenskan.se/sverige/article295467.ece>, hämtat den 080330, kl. 20.00.

¹⁶⁴ prop. 2000/01:68 s. 48 f.

¹⁶⁵ SOU 2008:3 s. 122.

sig mot integritetskränkande *användning* av information om enskilda.¹⁶⁶ Därutöver finns även andra straffbestämmelser, såsom hemfridsbrott och olaga intrång i 4 kap. 6 § BrB, som syftar till att kriminalisera den inträngande handlingen i den enskildes privata sfär.

6.1.1 Några straffbestämmelser av betydelse i brottsbalken samt i annan lagstiftning

Som redan konstaterats finns det en rad straffbestämmelser i såväl BrB som annan lagstiftning, t.ex. PuL som är av mer förvaltningsrättslig karaktär men som även innehåller straffsanktioner, som syftar till att skydda medborgarna mot angrepp mot deras frid eller ära.¹⁶⁷

6.1.2 Hemfridsbrott 4 kap. 6 § 1 st. BrB

I 4 kap. 6 § skyddas den enskildes hem och privatliv från olovligt intrång eller kvarstannande i annans bostad. Kriminaliseringen syftar till att skydda den enskildes rätt till sitt privatliv i det egna hemmet eller en liknande skyddsvärd plats.¹⁶⁸ Situationer som innebär att den utsatte är omedveten om intrånget, exempelvis de fall då någon olovligen smyger sig in och gömmer sig i bostaden, omfattas således också.¹⁶⁹

6.1.3 Ofredande 4 kap. 7 § BrB

Under straffbestämmelsen behandlas en rad fridskränkningar som inte omfattas av de i 5 eller 6 §§ BrB upptagna brotten. Bestämmelsen i 7 § är dock subsidiär vilket innebär att om den brottsliga handlingen även omfattar olaga hot, hemfridsbrott eller intrång kategoriseras den under de senare brotten.¹⁷⁰

Den brottsliga handlingen utgörs av att någon handgripligen antastar eller ofredar annan genom skottlossning, stenkastning, oljud eller annat hänsynslöst beteende.

För att en handling ska omfattas av brottsbenämningen ofredande ska den innebära en kännbar fridskränkning samt betraktas som ett uttryck för

¹⁶⁶ exempelvis olovlig avlyssning 4 kap. 9 a § BrB samt förtal och förolämpning 5 kap. 1, 3 §§ första stycket BrB. Jareborg, Nils, *Brotten*, häfte 1, 2:a upplagan, 1984, s. 263-307.

¹⁶⁷ Den följande redogörelsen uppmärksammar enbart ett fåtal straffbestämmelser som kan aktualiseras. För exempel på andra brottsbestämmelser se bland annat 4 kap. 8, 9 c §§ BrB, 7-9 kap. SekrL (1980:100), 13, 20 §§ Namnlagen (1982:670), Lagen (1978:800) om namn och bild i reklam.

¹⁶⁸ Av första stycket följer ”där annan har sin bostad, vare sig det är ett rum, hus gård eller fartyg”.

¹⁶⁹ Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole, Wennberg, Suzanne, *Brottsbalken En kommentar*, del I, studentutgåva 5, 2007, s. 4:25 ff.

¹⁷⁰ Jareborg, Nils, *Straffrättens gärningslära*, 1995, s. 178.

hänsynslöshet. Med andra ord krävs det att den utsatte verkligen blivit störd av den aktuella handlingen.¹⁷¹ För att bestämmelsen om ofredande ska vara tillämplig på situationer då någon utsatts för filmning eller fotografering har det i praxis krävts att personen dels varit medveten om filmningen och dels verkligen blivit störd av handlingen till följd av att det framstått som påträngande och hänsynslöst.¹⁷² Denna omständighet får orimliga konsekvenser i de fall smygfotografering förekommer, vilket illustreras av ett antal rättsfall längre fram.

6.1.4 Olovlig avlyssning 4 kap. 9 a § BrB

Straffbestämmelsen om olovlig avlyssning (buggning) aktualiseras i de fall då någon *olovligen med tekniskt hjälpmedel för återgivning av ljud, i hemlighet avlyssnar* eller *upptar* tal i enrum, i samtal mellan andra eller i förhandlingar vid sammanträde eller annan sammankomst dit allmänheten saknar tillträde och som han själv ej deltar i eller som han obehörigen berett sig tillträde till.

Avlyssning är otillåten enbart då den genomförs med tekniska hjälpmedel, vilket innebär att ”vanlig avlyssning” utan sådana hjälpmedel faller utanför lagrummet. Inte heller samtal som i hemlighet spelas in av en person som själv deltar i samtalet är straffbara. Avlyssningar av telefonsamtal regleras i 4 kap. 8 § BrB varför även de faller utanför paragrafens tillämpningsområde.¹⁷³

6.1.5 Förtal 5 kap. 1 § BrB

Den som utpekar någon som brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller som annars lämnar uppgift som är ägnad att utsätta annan för andras missaktning för sig skyldig till förtal. För straffbarhet är det ej tillräckligt att den utpekade känner sig kränkt, istället krävs att andra människors uppfattning om honom riskerar att förändras negativt. Det är dock tillräckligt att beskyllningen är ägnad att utsätta den beskyllde för andras missaktning vilket innebär att någon bevisning över agerandets faktiska påverkan ej behöver föreläggas.¹⁷⁴

Vid förtalsbrott är det av avgörande betydelse att en uppgift som syftar till att förmedla ett visst sakinnehåll är för handen. Det är således inte frågan om enbart rena värdeomdömen.¹⁷⁵

I NJA 1992 s. 594 (det s.k. *Videomålet*) hade en kvinna av sin partner, utan sin vetskap, filmats under ett samlag. Därefter hade mannen visat filmen av

¹⁷¹ Jareborg, Nils, *Brotten*, häfte 1, 2:a upplagan 1984, s. 280.

¹⁷² SOU 2008:3 s. 213.

¹⁷³ *Ibid.* s. 284 f., Holmqvist m. fl. *Brottsbalken En kommentar*, s. 4:40 ff.

¹⁷⁴ Holmqvist m. fl. *Brottsbalken En kommentar*, s. 5:9.

¹⁷⁵ *Ibid.* s. 5:10 f.

de båda, utan kvinnans medgivande för andra. I målet prövades bland annat om visandet av filmen kunde innebära att uppgift lämnats om annan och om denna omständighet i sådant fall kunde betraktas som nedsättande. Högsta domstolen anförde i sina domskäl att:

”I svensk rätt finns inte något generellt förbud mot att utan samtycke filma en enskild person eller för andra visa en film där en enskild person förekommer, trots att ett sådant förfarande i vissa fall kan vara djupt integritetskränkande för den berörda personen.”¹⁷⁶

Vidare konstaterades att den som visar en enskild person på film därigenom lämnar de uppgifter om personen som filmen förmedlar. HD anförde att de uppgifter som lämnats inte i och för sig kunde anses vara nedsättande för kvinnan (att hon har samlag med sin partner). Däremot ansågs att den publik som såg filmen kunde få uppfattningen att kvinnan var medveten om filminspelningen och därmed också med på att den visades för andra. Denna omständighet kunde anses vara nedsättande för henne och därmed väcka missaktning hos omgivningen. Att uppgifterna som lämnats om kvinnan dessutom varit av privat karaktär och därför av det slag som kvinnan själv borde ha fått råda över, samt den omständighet att de lämnats i en mycket integritetskränkande form, samt fått stor spridning var andra omständigheter som HD beaktade. Mannen dömdes mot denna bakgrund för grovt förtal.¹⁷⁷

I ett annat mycket uppmärksammat rättsfall NJA 1994 s. 637 (det s.k. Hustlermålet) hade svenska herrtidningen Hustler publicerat ett reportage med rubriken ”En smygtitt i kändisarnas fotoalbum!”. Reportaget innehöll ett fotomontage där ansikten på flera kända svenskar fogats samman med andra personers kroppar i sexuella situationer. Svea hovrätt anförde i sina domskäl att det inte kunde anses att det lämnats några uppgifter om personerna varför tidningen dömdes för förolämpning istället för förtal.¹⁷⁸

När målet prövades av högsta instans drogs paralleller till *Videomålet* varpå HD fokuserade kring frågan om förfarandet syftat till att utsätta personerna för andras missaktning istället för på frågan om uppgifternas faktiska innehåll. Vidare anfördes att det utan svårighet kunde konstateras att bilderna inte var autentiska men att de i kombination med den tillhörande texten kunde förmedla bilden av att de utsatta personerna var sexuellt lössläppta eller perversa. Mot denna bakgrund ansågs bilderna vara ägnade att utsätta personerna för andras missaktning varför utgivaren av tidningen dömdes för grovt förtal.¹⁷⁹

För att spridning av bilder ska falla in under bestämmelserna om förtal krävs, mot bakgrund av de två refererade rättsfallen, att den uppgift som

¹⁷⁶ s. 597.

¹⁷⁷ Ibid. s. 597-598

¹⁷⁸ NJA 1994 s. 637 s. 6 f.

¹⁷⁹ Ibid. s. 8 f.

lämnas genom bilderna syftar till att utsätta den angripne för andras missaktning.

6.1.6 Förolämpning 5 kap. 3 § BrB

Den som smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom, i de fall handlingen ej kategoriseras som förtalsbrott, dömas för förolämpning. Om förolämpningen samtidigt utgör ett förtalsbrott ges bestämmelserna i 5 kap. 1- 2 §§ BrB företräde.

Utmärkande för förolämpningsbrottet är att angreppet riktar sig mot den berörda personen. Detta ska jämföras med förtalsbrottet där gärningsmannen vänder sig till en annan än den angripne. De handlingar som avses är enbart ägnade att såra annans ärekänsla, det vill säga en kränkning av den subjektiva äran, eller att kränka den personliga integriteten.¹⁸⁰

6.1.7 Lagen om allmän kameraövervakning

Rätten till det egna namnet, bilden och andra kännetecken som tillhör en viss person samt rätten att själv avgöra vilken information om privatlivet som ska komma till andras kännedom är viktiga aspekter av den personliga integriteten.

I lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning (LAK) regleras användningen av övervakningsutrustning. Syftet med lagen är att uppnå en balans så att verksamheten kan bedrivas effektivt samtidigt som enskildas personliga integritet upprätthålls.¹⁸¹ Uttrycket allmän kameraövervakning har valts för att särskilja den från annan sådan hemlig kameraövervakning som i vissa fall kan brukas vid utredning av allvarliga brott.¹⁸² Med kameraövervakning åsyftas användande av övervakningsutrustning för optisk personövervakning. Lagen omfattar automatiska eller fjärrmanövrerade kameror och därmed inte sådana övervakningskameror som hanteras på platsen (exempelvis handmanövrerade kameror).¹⁸³

Kameraövervakningen kan ske av platser dit allmänheten antingen har eller saknar tillträde. Gemensamt för de båda kategorierna är dock att tillbörlig hänsyn ska tas till enskildas personliga integritet (1 § LAK)¹⁸⁴, att upplysning ska lämnas om att övervakning pågår (3 § LAK)¹⁸⁵ samt att tystnadsplikt gäller för den som befattar sig med uppgifter som inhämtats via kameraövervakningen (25 § LAK)¹⁸⁶. För uppsättande av

¹⁸⁰ Jareborg, Nils, *Brotten*, häfte 1, 2:a upplagan 1984, s. 303.

¹⁸¹ prop. 1997/98:64 s. 1.

¹⁸² SOU 2002:110 s. 36.

¹⁸³ prop. 1997/98:64 s. 14.

¹⁸⁴ Ibid. 26 ff.

¹⁸⁵ Ibid. s. 53 f.

¹⁸⁶ Ibid. s. 43.

övervakningskameror på platser dit allmänheten har tillträde krävs dessutom i de flesta fall tillstånd från länsstyrelsen (5-6, 15 §§ LAK)¹⁸⁷.

Flera av bestämmelserna i LAK är straffsanktionerade vilket följer av 26 § LAK¹⁸⁸. Av paragrafen framgår att det för straffbarhet krävs antingen uppsåt eller oaktsamhet av den som bryter mot bestämmelserna i lagen. Härmed åsyftas avsteg från upplysningsplikten eller tillståndskravet. Men även den som ej iakttar ett villkor länsstyrelsen meddelat eller behandlar eller bevarar upptagna bilder utan sådan rätt omfattas av straffbestämmelsen.¹⁸⁹ Påföljderna vid överträdelser är böter eller fängelse i högst ett år.

I lagen (1995:1506)¹⁹⁰ om hemlig kameraövervakning (LHK) regleras det straffprocessuella tvångsmedel som innebär en dold form av övervakning. Övervakningen sker med hjälp av fjärrstyrda TV-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbar utrustning som används för optisk övervakning vid förundersökning i brottmål.¹⁹¹ Noteras bör att denna mycket speciella form av övervakning enbart får användas under vissa förutsättningar och utan den övervakades kännedom (1 § LHK).¹⁹² Lagen har utformats efter reglerna i 27 kap. RB om hemlig avlyssning och innebär en uttömmande reglering av tvångsmedlet.¹⁹³

Det saknas grundlagsskydd mot dold optisk övervakning bortsett från det förbud mot optisk avlyssning av munrörelser som skyddet mot hemlig avlyssning i 2 kap. 6 § RF inkluderar. Inte heller BrB innehåller något straffstadgande som kriminaliserar hemlig optisk övervakning. De förbud som finns återfinns istället i LAK.¹⁹⁴

Av 2 § LHK följer att hemlig kameraövervakning enbart får användas vid förundersökning avseende brott för vilket minimistraflet ej understiger två års fängelse samt vid försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om gärningen är straffbar. Det är viktigt att betona att åtgärden ska vara en del av en pågående utredning och således aldrig användas enbart i syfte att förhindra att brott begås.¹⁹⁵

Hemlig kameraövervakning kräver tillstånd vilket enbart ges i de fall då någon är skäligen misstänkt¹⁹⁶ för brottet och åtgärden är av synnerlig vikt¹⁹⁷ för utredningen. Det är vidare väsentligt att skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden kan innebära för den

¹⁸⁷ Ibid. s. 29 f.

¹⁸⁸ se även 27-28 §§ LAK gällande förverkande samt vite.

¹⁸⁹ prop. 1997/98:64 s. 15.

¹⁹⁰ prop. 1995/96:85

¹⁹¹ Ds Ju 2007:2 s. 135.

¹⁹² se även lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål.

¹⁹³ SOU 2002:110 s. 48.

¹⁹⁴ prop. 1995/96:85 s. 18.

¹⁹⁵ Ibid. s. 26.

¹⁹⁶ Ibid. s. 27 f.

¹⁹⁷ Ibid. s. 29

misstänkte eller för annat motstående intresse. Det sistnämnda är ett utslag av proportionalitetsprincipen och anges i 3 § LHK.¹⁹⁸ De platser som avses är sådana där den misstänkte kan tänkas komma att uppehålla sig.¹⁹⁹

Som kuriosas kan anföras att Storbritanniens 60 miljoner invånare övervakas av drygt fyra miljoner kameror, det vill säga mer än en kamera på 14 personer. I Sverige är motsvarande siffra ungefär 300 personer per kamera. När integritetsskyddet i 36 länder rankas av medborgarrättsorganisationer som Privacy International i Storbritannien och Epic i USA hamnar Sverige i botten. Av 25 granskade EU-länder hamnar Sverige på en nästista placering före Storbritannien som hamnar längst ner.²⁰⁰

6.1.8 Personuppgiftslagen

Genom Personuppgiftslagen²⁰¹ (PuL) skyddas den personliga integriteten mot kränkningar genom behandling av personuppgifter på automatiserad väg i datorer eller manuellt i personregister.²⁰² Lagen bygger på den restriktiva tekniken vilket innebär att all behandling av personuppgifter först förbjuds varpå undantagen därefter uppräknas.²⁰³

Alla som hanterar personuppgifter professionellt berörs av PuL:s regleringar. Det åligger de som ansvarar för behandling av personuppgifter att säkerställa att uppgifterna enbart används när det är tillåtet och i samband med att nödvändiga säkerhetsåtgärder vidtagits. Information ska lämnas till den som blir föremål för registrering samtidigt som en anmälan om behandling ska skickas till Datainspektionen (dock ej om ett s.k. personuppgiftsombud utsetts av den som ansvarar för behandlingen).²⁰⁴

Sedan 2007 innehåller PuL två olika regelsystem. Precis som tidigare innehåller lagen detaljerade hanteringsregler för behandling av personuppgifter i strukturerat material, det vill säga traditionella dataregister, databaser samt ärende- och dokumenthanteringssystem. En ny och förenklad reglering gäller för behandling av personuppgifter i ostrukturerat material (löpande text, ljud och bild). Syftet med ändringen är att förenkla den vardagliga användningen av personuppgifter som inte medför integritetsrisker.²⁰⁵

¹⁹⁸ Ibid. s. 18.

¹⁹⁹ Ibid. s. 30 f.

²⁰⁰ <http://www.fokus.se/2007/03/overvakning-du-kommer-inte-undan/>, 080424, kl. 20.30.

²⁰¹ Personuppgiftslagen (1998:204) bygger på EG-direktiv 95/46/EG från år 1995 (Dataskyddsdirektivet).

²⁰² Öman, Sören, Lindblom, Hans-Olof, *Personuppgiftslagen En kommentar*, 3:e uppl. 2007, s. 12, 61 f.

²⁰³ Ibid. s. 12.

²⁰⁴ Petersson Roger, Reinholdsson Klas, *Personuppgiftslagen i praktiken*, 4:e uppl. 2007, s. 18 f.

²⁰⁵ <http://www.datainspektionen.se/Documents/faktabroschyr-intresseavvagning.pdf>, 080330 kl 15.30.

Som konstaterats tidigare under kapitel 4 framgår det av 2 kap. 3 § andra stycket RF att medborgarna i den utsträckning som anges i lag skyddas mot att den personliga integriteten kränks genom att uppgifter om dem registreras med hjälp av automatisk databehandling. PuL är exempel på en sådan lag som närmare anger medborgarnas skydd i det hänseendet. Lagen innebär även en inskränkning av den grundlagsskyddade yttrandefriheten då den anger när och hur viss information får hanteras. Denna inskränkning är emellertid lagenlig vilket följer av 2 kap. 12, 13 §§ RF.²⁰⁶

Även bild- och ljuduppgifter om fysiska personer anses vara en form av personuppgifter under förutsättning att man av bild- eller ljudupptagningen, direkt eller indirekt, uppfattar vem upptagningen avser. Lagtexten anger att all information som ”kan” hänföras till en viss person är att betrakta som en personuppgift varför PuL kan bli tillämplig på kameraövervakning.²⁰⁷

Av Datainspektionens informationsskrift ”Intresseavvägning enligt personuppgiftslagen” från 2003 följer att:

*”Webbpublicering av fotografier betraktas i normalfallet som behandling av personuppgifter även om inga namn nämns. Sådan publicering kan uppfattas som integritetskänslig, särskilt om den rör enskildas privatliv eller avser foton på barn. Ett foto, som utan att avslöja privatlivet, avbildar en vuxen person på en plats som inte kan uppfattas som integritetskänslig och där bildtext eller annat inte heller gör att sammanhanget kan anses vara negativt och integritetskänsligt, kan normalt sett inte anses kränka den enskildes integritet. /.../Fotografier på barn och ungdomar får anses som särskilt integritetskänsliga uppgifter. Detsamma gäller bikinibilder/nakenbilder.”*²⁰⁸

Varje överträdelse av bestämmelserna i PuL kan föranleda skadestånd. I vissa fall kan även straff förekomma.²⁰⁹ 48 § PuL, som motsvaras av EG-direktivets artikel 23, är en sådan specialbestämmelse som tar över SKL skadestandsregler. Av paragrafen framgår att den som har personuppgiftsansvar är skyldig att ersätta den registrerade för skada och kränkning av den personliga integriteten, som behandlingen av den aktuella personuppgiften, i strid med PuL, orsakat. För straffbarhet krävs således ej uppsåt, den personuppgiftsansvarige är ersättningsskyldig så snart behandlingen av personuppgifterna stridit mot lagen.²¹⁰

²⁰⁶ Petersson, Roger, Reinholdsson, Klas *Personuppgiftslagen i praktiken*, s. 61 f.

²⁰⁷ Ibid. s. 74 f.

²⁰⁸ <http://www.datainspektionen.se/Documents/faktabroschyr-intresseavvagning.pdf>, s. 17, 19, hämtat 080330 kl. 15.30.

²⁰⁹ Öman, Sören, Lindblom, Hans-Olof, *Personuppgiftslagen En kommentar*, s. 11.

²¹⁰ Ibid. s. 438 f.

I 49 § PuL återfinns en straffbestämmelse som anger att till böter eller fängelse döms den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör sig skyldig till någon av de i straffbestämmelsen uppräknade handlingarna. Den som bryter mot de angivna bestämmelserna i lagen kan dock drabbas, inte enbart, av straff utan också av skadestånd enligt nyssnämnda regleringen i 48 § PuL.²¹¹ Även ingripanden från tillsynsmyndighet med exempelvis vitesföreläggande enligt 44-46 §§ PuL eller begäran om utplånande av personuppgifter enligt 47 § PuL kan aktualiseras.

6.2 Om rätten att bli lämnad i fred

6.2.1 Generella utgångspunkter

Av Europadomstolens praxis framgår att rätten att bli lämnad ifred bland annat innebär ett skydd mot att bli fotograferad eller avlyssnad. Även ett skydd mot att få fotografier, filmer eller ljudinspelningar av privat karaktär publicerade eller använda för irrelevanta syften anses ingå. Enskilda omfattas av skyddet vid utövande av aktiviteter som normalt förknippas med privatlivet oavsett var aktiviteterna utspelar sig. Av den tidigare redogjorda domen i målet *von Hannover mot Tyskland* framgår att även offentliga personer inkluderas.²¹²

Integritetsskyddskommittén uppmärksammar i slutbetänkandet det ofta kritiserade förhållandet att svensk lagstiftning saknar ett generellt förbud mot filmning eller fotografering utan samtycke av enskilda.²¹³ De bestämmelser som i viss utsträckning begränsar rätten att fritt fotografera och filma återfinns i lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning, lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning samt i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål. Noteras bör att bestämmelserna i dessa lagar reglerar användningen av fasta filmkameror och således ej brukandet av handmanövrerade kameror.

6.2.2 Några illustrativa rättsfall

Att avlyssna någon i smyg är straffbart i svensk lagstiftning däremot kan den som filmar någon i smyg ej fällas till ansvar. I ett flertal rättsfall från senare år har konsekvenserna och därmed kritiken av denna omständighet blivit allt tydligare. Användning av bilder för ovidkommande ändamål som antingen tagits i smyg eller som tagits med samtycke men med löfte om att de inte ska spridas, har uppmärksammats mycket i media. Det har bland

²¹¹ Ibid. s. 450.

²¹² Danelius, Hans *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 309.

²¹³ SOU 2008:3 s. 213.

annat gällt bilder efter smygfotofering i duschen på en skola²¹⁴, smygfilmning i ett solarium²¹⁵ och smygfilmning under kjolar²¹⁶.

Av såväl utgången i *von Hannover mot Tyskland* som *Verliere mot Schweiz*²¹⁷ framgår att konventionsstaterna åläggs en viss skyldighet att skydda medborgarna från den typ av kränkning som filmning utan samtycke innebär. I det sistnämnda fallet hade en kvinna filmats och bevakats av privatdetektiver vid ett flertal tillfällen. Dessa hade anlitats av kvinnans försäkringsbolag som ifrågasatte kvinnans skador efter en bilolycka. Kvinnan hävdade att hennes personliga integritet kränkts av bolagets förfarande.

Europadomstolen konstaterade att den schweiziska lagstiftningen tillhandahöll såväl civilrättsliga som straffrättsliga rättsmedel för den som ansåg att integriteten kränkts.²¹⁸ De nationella domstolarna hade vid prövningen i målet funnit att försäkringsbolagets intressen i det enskilda fallet vägde tyngre samt att inskränkningen i kvinnans integritet var laglig. Europadomstolen anförde att de inhemska domstolarna särskilt beaktat försäkringsbolagets skyldighet att verifiera skadornas riktighet och att bevakningen, som enbart skett vid ett fåtal tillfällen på offentliga platser, syftat till att kontrollera kvinnans rörelseförmåga. Försäkringsbolagets agerande avsåg att skydda försäkringskollektivet varför det under dessa omständigheter inte kunde anses föreligga något brott mot artikel 8 Europakonventionen.²¹⁹

I NJA 1996 s. 418, där brottsrubriceringen var sexuellt utnyttjande eller sexuellt ofredande, hade en man försatt sin flickvän i vanmakt och därefter filmat ett flertal sexuella övergrepp samtidigt som han onanerat. Även ett flertal nakna stillbildsfotografier hade tagits utan kvinnans kännedom och medgivande. HD refererade till hovrättens bedömning och anförde i domskälen att mannens handlingar (varken i fråga om fotoferingen, filmningen eller i övrigt) inte var straffbara bland annat eftersom kvinnan sovit och därför först i efterhand blivit medveten om mannens agerande.²²⁰

Rättsfallet synliggör komplexiteten på ett ypperligt vis: mannens smygfilmning av kvinnan, är i enlighet med dåvarande svensk lagstiftning, icke att betrakta som straffbar trots sin integritetskränkande natur. För att mannen ska kunna dömas till ansvar för ofredande krävs att rekvisiten för brottet uppfylls. Kvinnan måste därför ha varit medveten om mannens handlingar gentemot henne samtidigt som hon verkligen måste ha störts av dem till följd av deras påträngande och hänsynslösa karaktär. Problematiken

²¹⁴ Dagens Nyheter den 18 februari 2004.

²¹⁵ Expressen den 15 februari 2008, Expressen nätupplaga
<http://www.expressen.se/1.1047772>, hämtat den 080330 kl. 22.07.

²¹⁶ Uppsala Nya Tidning den 27 september 2007, http://www2.unt.se/avd/1.,MC=77-AV_ID=657175.00.html, hämtat den 080330 kl. 22.11.

²¹⁷ *Verliere mot Schweiz*, beslut den 28 juni 2001.

²¹⁸ Ibid. punkt B 1-2 samt under rubriken ”The law”.

²¹⁹ Ibid. se under rubriken ”The law”.

²²⁰ s. 426 f.

uppstår till följd av att de företagna handlingarna utövats i smyg varför kvinnan saknat möjlighet att erhålla vetskap om deras existens.

I ett nyligen avgjort mål från Svea hovrätt²²¹ hade en man, i syfte att registrera ex-flickvännens och hennes nya partner, installerat kameror och mikrofoner i den tidigare gemensamma bostaden. Bl.a. flera intima situationer inspelades under de veckor som registreringen pågick. Därefter hade mannen skickat e-post innehållandes såväl bild- som ljudinspelningar till kvinnans bekanta. E-posten innehöll även kränkande uttalanden om den inspelade kvinnan.

Såväl tingsrätten som hovrätten dömde mannen för olovlig avlyssning och förtal. Tingsrätten friade mannen på åtalspunkten för ofredande som enligt gärningsbeskrivningen utgjordes av smygfilmningen. Hovrätten fällde dock mannen även på denna punkt och anförde att rättsläget, trots avsaknad av ett generellt förbud mot smygfotografering av enskilda, trots att ett sådant förfarande i vissa fall kan vara djupt integritetskränkande för den berörda personen, inte kunde tolkas så att alla handlingar som innefattar moment av fotografering per automatik är straffria.²²²

Vidare anförde hovrätten att mannens handlingar inneburit en osedvanligt grov kränkning av kvinnans personliga integritet med hänvisning dels till filmandet i privata situationer och dels till den noggranna installeringen av teknisk apparatur i kvinnans hem. Mot denna bakgrund dömdes mannen även för ofredande trots att filmningen skett i smyg varför kvinnan först i efterhand fått vetskap om den.²²³

Efter detta avgörande prövade Svea hovrätt ett annat mål²²⁴ om smygfilmning. En man hade monterat en videokamera i badrummet som han startat när hans 14-åriga styvdotter klädde av sig och duschade. Hovrätten fastslog i domen att situationen som mannen avsåg att filma var uppenbart integritetskränkande. Därutöver var det frågan om en allvarlig kränkning då flickan endast var fjorton år gammal och dessutom hans styvdotter. Vidare anförde hovrätten att det trots mannens handlande saknades möjlighet att dra annan slutsats av HD:s praxis än att det i sig inte är brottsligt att filma någon utan dennes vetskap. Mot denna bakgrund kunde något straffrättsligt ansvar för filmningen inte aktualiseras varför åtalet ogillades i denna del.²²⁵

En hyresvärd hade i ett annat uppmärksammat fall av smygfilmning utan samtycke berett sig tillgång till den unga kvinnliga hyresgästens lägenhet. I en ventil i kvinnans badrum hade hyresvärden installerat en kamera som möjliggjorde det för honom att iaktta henne. Åtalet mot hyresvärden avsåg sexuellt ofredande och hemfridsbrott. Mannens dömdes av såväl tingsrätten som hovrätten för hemfridsbrott genom att han olovligen kvarstannat i

²²¹ Svea hovrätts dom den 28 maj 2007, mål B 5605-05.

²²² Ibid. s. 4.

²²³ Ibid. s. 5.

²²⁴ Svea hovrätts dom den 16 oktober 2007, mål B 1831-06.

²²⁵ Ibid. s. 4 f.

kvinnans lägenhet i samband med installation av utrustningen. Syftet med installeringen var enligt hovrätten att filma och övervaka kvinnan i badrummet.²²⁶

6.3 Överväganden kring behovet av ett utökat skydd för uppgifter av privat karaktär

Integritetsskyddskommittén lyfter i slutbetänkandet fram problematiken kring avsaknaden av ett skydd mot de kränkningar som kan uppstå i samband med spridning utan samtycke av material av privat karaktär som inte i sig är nedsättande men som innehåller personer i intima eller utsatta situationer.²²⁷ Uppgifter som inte är ägnade att utsätta någon för missaktning kan således orsaka skada trots sin harmlöshet. Nakenbilder men även andra bilder föreställande någon i sorg eller vid en olycka kan enligt kommittén utgöra en kränkning av den personliga integriteten. Kränkningen sker genom exploatering och blottläggande av en persons privatliv istället för genom spridning av nedsättande uppgifter.²²⁸

Även då effekterna av ett integritetsintrång är desamma som av en ärekränkning, erbjuder varken förtals- eller förolämpningsreglerna något skydd trots att det, vilket framgått av praxis, kan röra sig om mycket grova kränkningar. Skyddets otillräcklighet botas i viss utsträckning av att lämnandet av en viss uppgift i en del fall bedöms som förtal på annan grund, exempelvis genom att uppfattningar om den angripnes sexuella leverne. HD:s uttalanden i såväl *Videomålet* som *Hustlermålet* har av bland andra Hans-Gunnar Axberger tolkats som att:

*”Frånvaron av ett rättsskydd som tar direkt sikte på det straff värda i dessa integritetsingrepp har lett till att HD använt de rättsmedel som stått till buds.”*²²⁹

Kommittén konstaterar dock att, till skillnad från smygfilmningen som således är helt oreglerad i svensk lagstiftning och därmed tillåten även i mycket integritetskränkande fall, de uppgifter av integritetskränkande slag som sprids, till viss del kan stävjas genom BrB:s bestämmelser om ofredande, förtal och förolämpning samt genom regleringarna i PuL. Mot denna bakgrund bedömer kommittén behovet av lagstiftning i frågan om fotografering och filmning utan samtycke som mer akut.²³⁰

²²⁶ Hovrätten över Skåne och Blekinge dom den 30 november 2005, mål B 218-05 s. 5 f.

²²⁷ SOU 2008:3 s. 217.

²²⁸ Ibid. s. 218.

²²⁹ Axberger Hans-Gunnar, *Ära och integritet*, JT 1994/1995 s. 725.

²³⁰ SOU 2008:3 s. 288.

6.4 Kommitténs förslag

Kommitténs förslag: En bestämmelse om ansvar för olovlig fotografering förs in i brottsbalken. Bestämmelsen utformas så att det blir förbjudet att utan samtycke fotografera eller filma någon som befinner sig på en plats dit allmänheten inte har insyn. På brottet skall kunna följa böter eller fängelse i högst två år. Om gärningen med hänsyn till omständigheterna var försvarlig skall dock inte dömas till ansvar.

Integritetsskyddskommittén genomförde i samband med sitt utredningsarbete en attitydundersökning som visade på ett stort folkligt stöd för förbudet av integritetskränkande smygfotografering. Av undersökningen framgår att 89 procent av de svarande ansåg att företag och privatpersoner som smygfotograferar därigenom kränker andra människors integritet. Enbart fyra procent svarade att så inte var fallet. På frågan om fotografering eller inspelning av en person utan dennes medgivande borde få förekomma välkomnade 74 procent ett förbud.²³¹

6.4.1 Den rättsliga regleringens utformning

Vid fotografering eller filmning utan den avbildades vetskap eller samtycke kan en rad olika kränkande moment förekomma. Dels kan själva handlingen, det vill säga *filmningen eller fotograferingen*, innebära intrång i den personliga integriteten samtidigt som just detta agerande innebär en *anskaffning av privat information*. Anskaffningen möjliggör därefter en tredje form av kränkning i form av ett faktiskt utnyttjande av den införskaffade informationen exempelvis genom spridning.²³²

Fotograferingsbegreppet inkluderar sådan fotografisk registrering som utövas med stillbildskamera eller filmkamera eller med denna teknik närstående förfaranden för upptagning av bilder. Optisk övervakning som sker med hjälp av exempelvis kikare omfattas dock ej. Gärningsman är den som fotograferar.²³³ Denne måste ha haft uppsåt beträffande samtliga moment som uppställs för straffbarhet, vilket innebär att han eller hon måste ha varit medveten om att en person avbildats som befunnit sig på en plats som omfattats av bestämmelsen. Uppsåtskravet omfattar enbart de faktiska omständigheterna varför gärningsmannens egen bedömning i princip saknar relevans i detta avseende.²³⁴

²³¹ Ibid. s. 294.

²³² Ibid. s. 295.

²³³ Ibid. s. 310.

²³⁴ Ibid. s. 312.

Av de tidigare redogjorda rättsfallen framgår att den som ägnat sig åt smygfilmning eller fotografering inte kunnat dömas för agerandet som sådant. Mot denna bakgrund resonerar kommittén kring *vilken handling* en ny straffbestämmelse ska ta sikte på. Då det kan uppfattas som ytterst obehagligt för den enskilde att en annan person fogar över bildmaterial eller andra känsliga uppgifter, anser kommittén att de föreslagna åtgärderna ska omfatta den otillbörliga *anskaffningen* (filmning eller fotografering) av information. Noteras bör dock att ett skydd mot *användning* (spridning) av privat information även anses nödvändigt. Detta senare skydd uppnås automatiskt om fokus ligger på den handling som innebär ett anskaffande.²³⁵

Kommittén resonerar vidare kring skyddsregelns karaktär av straffrättslig eller civilrättslig och finner att den förstnämnda har en tydligare preventiv verkan. Nuvarande bestämmelser på personrättens område är i princip alltid straffsanktionerade.²³⁶

Den dåvarande regeringen upprättade ett antal kriterier som skulle beaktas vid nykriminaliseringar. Bland annat föreskrevs att det specifika beteendet skulle kunna ge upphov till påtaglig skada eller fara samtidigt som det var av sådan art att en straffsanktion bedömdes nödvändig med hänvisning till gärningens allvar. Därutöver skulle alternativa sanktioner saknas eller kräva oproportionerligt höga kostnader. Slutligen skulle den föreslagna straffsanktionen förväntas utgöra ett effektivt medel i syfte att motverka det icke önskvärda beteendet.²³⁷ Mot denna bakgrund anser kommittén att en straffsanktionering av integritetskränkande former av fotografering och filmning utan samtycke uppfyller kriterierna för nykriminalisering.²³⁸

6.4.2 Relevanta gränsdragningsfrågor

Skyddet för den personliga integriteten kan aldrig göras absolut eftersom många viktiga samhällsintressen och i vissa fall motstridiga rättigheter kan hamna på kollisionkurs med varandra. I första hand vägs den grundlagsskyddade yttrande- och informationsfriheten i 2 kap. 1 § första stycket 1 samt 2 RF mot rätten till skydd för privatlivet. Då en reglering av rätten att anskaffa information genom filmning eller fotografering övervägs är det av intresse att reflektera kring vad en inskränkning av informationsfriheten, och indirekt även yttrandefriheten, kan få för konsekvenser i övrigt. Det ska dock påminnas om att det i 2 kap. 13 § RF intagits en bestämmelse som innebär att yttrande- och informationsfriheten kan begränsas till förmån för den personliga integriteten.

²³⁵ Ibid. s. 297 f.

²³⁶ Ibid. s. 298 ff.

²³⁷ prop. 1994/95:23 s. 55.

²³⁸ SOU 2008:3 s. 301.

Av Europadomstolens praxis som presenterats tidigare²³⁹ följer att artikel 8 tolkats innebära en rätt för enskilda att slippa fotograferas, filmas eller avlyssnas för ovidkommande syften. Detta skydd har i många fall överordnats yttrandefriheten i artikel 10. Ett införande av ett förbud mot smygfotoografering i syfte att skydda enskildas rätt till privatliv vilket därmed innebär en begränsning av yttrandefriheten, får mot denna bakgrund, anses överensstämja med konventionens krav.

Det skyddsobjekt, som den nya straffbestämmelsen avser, ska begränsas till identifierbara *personer*. Därutöver är det väsentligt att fotograferingen är att betraktas som *olovlig*. Situationer som omfattar samtycke eller där bestämmelser förekommer som uttryckligen tillåter fotografering utan samtycke ska även fortsättningsvis vara straffria. Särskilt sådan filmning eller fotografering som sker i det dolda ska förhindras även om detta förhållande inte per automatik innebär att inte även öppet filmande ska inkluderas. Filmande som inte sker i det dolda men som likväl är integritetskränkanden kan förekomma i en situation där en person utsätts för mobbing eller annat kränkande beteende samtidigt som händelsen dokumenteras av en annan person.²⁴⁰

Det är dock av fortsatt intresse att exempelvis massmedia får tillgång till information varför skyddet ej kan utsträckas alltför långt. Av denna anledning bedömer kommittén att det saknas anledning att begränsa pressens eller andra aktörers möjligheter att fotografera någon som befinner sig i en offentlig miljö där vem som helst kan iakta vad som händer, oavsett personens eventuella önskemål om att lämnas ostörd. Däremot finns starka skäl att kriminalisera sådana handlingar i privata miljöer.²⁴¹ Kommittén anför bland annat att:

”En straffbestämmelse mot olovlig fotografering måste därför ges en så restriktiv utformning att den blir tillämplig endast i situationer då det framstår som verkligt angeläget att undvika eller beivra intrång i den personliga integriteten.”²⁴²

En parallell kan dras till lagen om allmän kameraövervakning där skyddet är som starkast vid sådan övervakning som riktar sig mot platser dit allmänheten har tillträde. Denna omständighet beror på att övervakningen är tillstånds- och anmälningspliktig i enlighet med 5 § LAK. Enligt kommittén bör avgränsningen i fråga om olovlig fotografering dras vid de fall där det kan uppfattas som stötande för rättskänslan att enskildas integritet inte respekteras. Det är således frågan om situationer där en person *undandragit* sig offentlighet eller då det framstår som *uppenbart* att han eller hon önskar vara ifred. Under den sistnämnda kategorin faller den egna bostaden, på ett sjukhus, i omklädningsrum eller provhytt eller på en toalett.

²³⁹ se framställningens kap. 5.

²⁴⁰ SOU 2008:3 s. 305.

²⁴¹ Ibid. s. 303.

²⁴² Ibid. s. 303.

Sammanfattningsvis rör det sig om platser dit allmänheten saknar naturlig insyn. Avgörande vikt bör ej fästas vid huruvida allmänheten rent praktiskt har möjlighet att få insyn eller ej utan vid om platsen är sådan att man bör kunna räkna med att allmänheten saknar insyn. Utanför skyddsbestämmelsens tillämpningsområde faller sådana platser som trädgårdar och portuppgångar.²⁴³

Ovanstående begränsning till vissa särskilda platser innebär att den som fotograferar någon har rätt att göra så trots avsaknad av samtycke så länge den som fotograferas befinner sig på plats som inte omfattas av den nya bestämmelsens platsrekvisit. Motsatsvis leder det till att all fotografering som sker inom bestämmelsens område är otillåten om samtycke saknas. Kommittén anser därför att en *straffrihetsventil*, för de fall då det framstår som mindre angeläget eller omotiverat att döma för olovlig fotografering, bör intas. Det kan exempelvis röra sig om situationer då det kan hävdas att det föreligger ett berättigat intresse att fotografera varför informations- och yttrandefriheten i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga eller kulturella sammanhang särskilt bör beaktas.²⁴⁴

Genom att införa ett försvarlighetsrekvisit vill kommittén från tillämpningsområdet göra undantag för handlingar som med hänsyn till omständigheterna är att betraktas som försvarliga.²⁴⁵ Ändamålet med fotograferingen får därmed en viktig betydelse i de fall då fotograferingen syftat till att exempelvis avslöja att en offentlig person gjort sig skyldig till ett mycket klandervärt beteende eller då man genom fotograferingen säkrat bevisning mot någon som begått en brottslig gärning. Även situationer då det på rent objektiva grunder funnits skäl att tro att fotograferingen skett med samtycke, som exempelvis på en fest där värden eller andra gäster fotograferar utan invändningar från det övriga sällskapet, omfattas.²⁴⁶

Sådan fotografering som sker med samtycke eller med stöd av annan lagstiftning är inte olovlig. Filmning med fast anordnad kamera som sker i enlighet med bestämmelserna i lagen om allmän kameraövervakning omfattas således inte av kommitténs förslag.²⁴⁷

Brottet ska kunna åtalas av allmän åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal eller åtal bedöms påkallat ur allmän synpunkt. Denna konstruktion återfinns för flera andra brott i 4 och 5 kap. BrB.²⁴⁸

Den nya bestämmelsen ska infogas under 4 kap. 6 a § BrB och föreslås av kommittén träda ikraft den 1 januari 2009.²⁴⁹

²⁴³ Ibid. s. 305 ff.

²⁴⁴ Ibid. s. 307 f.

²⁴⁵ motsvarande rekvisit förekommer exempelvis i 5 kap. 1 § BrB (förtal) samt 16 kap. 10 a och b §§ BrB (barnpornografibrott och olaga våldsskildring).

²⁴⁶ SOU 2008:3 s. 309.

²⁴⁷ Ibid. s. 314.

²⁴⁸ Ibid. s. 312.

²⁴⁹ Ibid. s. 338.

7 Några röster om SOU 2008:3

I syfte att uppmärksamma de frågeställningar som aktualiserats till följd av Integritetsskyddskommitténs slutbetänkande, har kortare intervjuer företagits med en rad jurister verksamma inom diverse rättsområden – Anne Ramberg, advokat samt generalsekreterare vid Sveriges advokatsamfund, Sven-Erik Alhem, överåklagare Malmö samt Clarence Crafoord, chefsjurist vid Centrum för rättvisa. Nedan följer de frågor som jag bedömt som särskilt angelägna utifrån de frågeställningar som framställningen syftar till att besvara:

1. **Vad anser du om Sveriges nuvarande skydd av den personliga integriteten? Är det tillräckligt eller bör det förstärkas ytterligare? Vilka aspekter bör i sådant fall särskilt beaktas? Tror du att Integritetsskyddskommitténs föreslagna åtgärder, som tidigare i år presenterades i SOU 2008:3, är tillräckliga eller borde även andra aspekter omfattas/uteslutas?**

Anne Ramberg (AR): En rättsstat kännetecknas av att den enskilde åtnjuter skydd mot statens maktutövning. Rättssäkerheten avser att systematiskt skydda mänskliga rättigheter. Personlig integritet är en sådan rättighet. Intrång i denna rättighet kräver att det sker genom lag, att de är nödvändiga, att ett behov finns, att de kommer bli effektiva och slutligen att de är proportionella. Den senaste tidens händelser har inte talat för att västvärlden avser att värna om den personliga integriteten.

Man kan konstatera att i länder med låg personlig integritet är korrruptionen utbredd och därmed rättssäkerheten urholkad. Skyddet i Sverige är svagt och idag saknar RF rättsligt bindande regler som innebär ett allmänt integritetsskydd. 2 kap. 1 § RF innehåller en målsättning som innebär att den offentliga makten ska utövas så att den enskilds privat och familjeliv skyddas. Dock finns i RF förbud mot åsiktsregistrering och skydd för kroppsliga fri och rättigheter, skydd mot integritetskränkande dataregistrering. Generella skyddsregler återfinns i vanlig lag som t ex. hemfridsbrott, ärekränkning, PuL och sekretesslagstiftning.

Utöver krav på upprätthållandet av Oberoende domstolar, Oberoende advokater, Oberoende media tycker jag man noga bör överväga inrättandet av en författningsdomstol. Vidare bör som föreslagits inrättas en integritetsskyddsfunktion.

Sven-Erik Alhem (S-EA): Lagstiftningen är relevant men dess betydelse i detta sammanhang ska ej överskattas. Istället är det väsentligt att beakta hur den befintliga lagstiftningen, som i och för sig är tillräcklig, tillämpas i

praktiken. Den problematik som således återfinns inom personrättens område, beror till stor del på en felaktig eller mer eller mindre omdömeslös tillämplig av lagstiftningen. I dagsläget skyddas enskilda av BrB:s straffbestämmelse om ofredande. En väl fungerande och effektiv tillsynsfunktion skulle bidra till ett även bättre integritetsskydd.

Clarence Crafoord (CC): Skyddet för den personliga integriteten bör förstärkas. Nuvarande RF saknar ett generellt skydd för den personliga integriteten i förhållande till Europakonventionen vilket är anmärkningsvärt. Integritetsskyddskommittén har dock på ett tydligt vis identifierat och analyserat flera av de brister som den nuvarande skyddslagstiftningen på personrättens område innehåller. Därmed har en viktig signal till kommande lagstiftningsåtgärder sänts vilket kan vara av betydelse. Samtidigt är det väsentligt att föra en diskussion kring vad signalen kan få för reell verkan, i syfte att undvika åtgärder som enbart är av det visionära slaget.

Det är även intressant att ifrågasätta om Sverige i dagsläget tillhandahåller medborgarna effektiva rättsmedel för prövning av integritetskränkningar och därigenom uppfyller sina konventionsåtaganden. Vidare bör det beaktas att enskilda endast undantagsvis åberopar RF i rättsprocesser. Denna omständighet är viktig att ha i åtanke då åtgärder som innebär grundlagsfästade föreslås.

2. I media har SOU 2008:3 fått en del kritik för att vara substanslöst. Särskilt förslaget om att grundlagsfästa skyddet för den personliga integriteten har mötts med skepsis av kritikerna. Dessa har hävdade att de allt högre kraven på effektivare brottsbekämpning de facto urholkar kommitténs förslag. Anser du att kritiken är befogad? Är förslaget mest ett spel för gallerierna eller kommer det på sikt resultera i reella förbättringar?

AR: Många av samhällets uppgifter kräver integritetsintrång. Brottsbekämpning är ett sådant område. Dock måste kravet på balans mellan olika legitima intressen upprätthållas. Farorna med att göra för stora ingrepp i den personliga integriteten återfinns bl.a. i den ökade informationsspridningen och de därmed eventuella möjligheterna till missbruk. Risken är också stor att en viss grad av ändamålsglidning uppstår vilket bl.a. inträffat med användningen av väggkameror. Därutöver är det av vikt att beakta att balansen mellan stat och individ kan komma att förskjutas.

I ett samhälle med ett svagt skydd för den personliga integriteten ökar även risken för misstänkliggörande av oskyldiga. Det därför yttersta och farligaste som kan inträffa är att förtroendet för samhällsinstitutionerna

minskar. Om rättsäkerheten försvagas samtidigt som tilltron och respekten för rättsväsendet minskar kan resultatet bli ett urholkat demokratiskt system.

S-EA: Brottsbekämpande åtgärder är viktiga då de i sig kan utgöra en garant för såväl det demokratiska systemet som den personliga integriteten. Det innebär med andra ord att otillräckliga brottsbekämpande åtgärder i sig kan leda till att viktiga värden i samhället urholkas. Man ska dock beakta att den personliga integriteten aldrig kan göras absolut varför den inte heller kan skyddas fullt ut. Detta förhållande gäller särskilt för den som är misstänkt för brott då flera av de straffprocessuella åtgärderna under vissa förutsättningar innebär inskränkningar av den personliga integriteten.

Förslaget kan leda till förbättringar om man parallellt strävar efter att upprätthålla ett starkt tjänstemannaansvar samt utöva effektiv tillsyn. Samtidigt ska man vara medveten om att dagens lagstiftning, på exempelvis anti-terrorismområdet, är komplicerad och en konstant avvägning mellan i sig skyddsvärda intressen. Det finns således en inbyggd konflikt mellan kraven på en alltmer effektiv brottsbekämpning och ett i alla bemärkelser komplett skydd för den personliga integriteten. Att många avgörande beslut fattas på EU- eller FN-nivå kan även leda till komplikationer med ett inhemskt skydd på området.

Kritiken mot SOU 2008:3 kan vara befogad mot bakgrund av den gällande debatten kring brottsbekämpning samtidigt som det är svårt att föreslå andra former av integritetsskyddande åtgärder på personrättens område till följd av dess karaktär.

CC: Integritetsskyddskommittén har, trots en del brister i SOU 2008:3, identifierat och analyserat flera viktiga frågeställningar som är av betydelse för skyddet av den personliga integriteten. Att få till stånd en grundlagsändring är förenat med stora svårigheter varför kritiken mot utredningen till viss del är obefogad.

Exempelvis kommitténs uppfattning om att behov saknas att utvidga tillgången till rättsmedel för att väcka talan avseende kränkningar av den personliga integriteten som begås enskilda emellan, är enligt min mening problematisk. Kommittén anför i slutbetänkandet att dessa kränkningar tillgodoses väsentligen genom det förslag som syftar till att utvidga det materiella skyddet genom ett nytt straffstadgande mot olovlig fotografering i BrB.

En del av problemet återfinns i det faktum att alla handlingar som företas av enskilda gentemot andra enskilda, och som innebär en kränkning av den personliga integriteten, inte omfattas av det föreslagna fotoförbudet.

3. Vad anser du om förslaget att i Brottsbalken införa en ny lagparagraf om olovlig fotografering av personer i icke-offentlig miljö? Av slutbetänkandet

framgår bland annat att kändisar och politiker även fortsättningsvis får finna sig i att fotograferas på exempelvis restauranger. Är det lämpligt att exkludera vissa samhällsgrupper som på så vis får ett svagare skydd? Eller ska även politiker i privata situationer (Schenström-affären exempelvis) ha rätt till en privat sfär?

AR: Jag anser att förslaget är väl avvägt. Det syftar till att skydda den privata sfären, inte att ge vissa grupper ett sämre skydd. Om politiker väljer att på en icke privat plats, uppträda mycket privat är det inte självklart att det förtjänar utökad skydd. Europadomstolens dom i målet med prinsessan Caroline av Monaco var intressant, men väl långtgående. Frågan är dock mycket intressant!

S-EA: Förslaget är solklart och syftar till att täppa igen ett känt och kritiserat förhållande i svensk lagstiftning. Samtidigt är det väsentligt att skyddet inte urholkar yttrande- och tryckfriheten. Media måste fortsättningsvis få agera i sin granskande roll utan alltför många restriktioner. Många skandaler såsom den inom HSB har kommit fram i dagsljus till följd av att media agerat. Kända människor och politiker ska tåla mer granskning varför Schenström-affären handlagts helt korrekt.

CC: Europadomstolens utslag i målet *Von Hannover mot Tyskland* var i detta hänseende mycket intressant bl.a. utifrån den diskussion som domstolen förde kring det svårdefinierade "allmänintresset".

En avvägning är nödvändig mellan den enskildes intressen och det allmännas intresse av information. Att politiker och kändisar får finna sig i en mer närgången och utsatt situation ur denna aspekt är ofrånkomligt. Schenström-affären varken kunde eller borde ha hanterats på annat vis med tanke på Schenströms dåvarande offentliga position.

Att skyddet stärks för enskilda i privata miljöer, som i det egna hemmet, är positivt och särskilt angeläget med tanke på de uppmärksammade rättsfall (exempelvis med smygfotoografering av hyresgäster) som förekommit i media på senare tid. Den enskilde bör i dessa situationer kunna åtnjuta ett starkt skydd men även, som betonades tidigare, ha tillgång till effektiva rättsmedel och rätt till skadestånd.

8 Avslutande analys och slutsatser

8.1 Allmänna reflektioner

Under den föregående redogörelsen av skyddet för den personliga integriteten har problematikens otvetydiga komplexitet uppenbarat sig alltmer. Denna svårighet grundar sig i den inneboende konflikten mellan samhällets krav på, exempelvis effektivare brottsbekämpning, och *samtidigt* allt högre anspråk på skydd av personrätten. Ett samhälle som tillämpar total och kompromisslös övervakning av medborgarna tjugofyra timmar om dygnet, kan förvisso vara ett samhälle med jämförelsevis låg kriminalitet vilket givetvis är eftersträvansvärt. Men det är också ett samhälle, viktigt att ej förglömma, som gör motsvarande avkall på skyddet av den personliga integriteten. Denna tvetydighet är viktigt att ha i åtanke vid varje avvägning mellan vad som i sig kan förefalla som lika skyddsvärda intressen.

Tvetydigheten förekommer dock även inom andra områden såsom i den tänkbara kollisionen mellan yttrande- och informationsfrihet och den personliga integriteten. I Sverige skyddas medborgarnas rätt att ta del utav, vad som i andra länder kan betraktas som känsliga uppgifter, om andra medborgare med stöd av offentlighetsprincipen. I dagsläget saknas således ett motsvarande skydd för enskilda att *hindra* andra enskilda från att ta del av samma privata information.

Statistiken²⁵⁰ visar på att alltfler människor är positivt inställda till övervakning av olika slag. Argument som ”den som har rent mjöl i påsen har inget att frukta” får allt högre genomslagskraft bland ”vanliga” medborgare som skräms av organiserad brottslighet och terrorism. I föregående mening är ordet *fruktan* centralt. Det är nämligen denna och andra närbesläktade känslor som övervakningssamhället, paradoxalt nog, ska skydda oss mot. Människor antas nämligen känna sig tryggare av att *andra* övervakas. Enligt en studie gjord av kriminologen Anita Heber, upplever människor en ökad trygghet som en direkt följd av övervakningen samtidigt som kamerornas blotta existens indikerar att det rör sig om en brottsutsatt plats.²⁵¹

Men argument som ovan faller ofta på sin egen orimlighet. De flesta människor låser nämligen om sig när de besöker toaletter eller andra av tradition privata rum. Inte för att de egentligen har något att dölja utan mest

²⁵⁰ se bland annat Statistiska Centralbyråns mätning på uppdrag av Integritetsskyddskommitténs där 97 procent av de tillfrågade sa sig vilja ha mer kameraövervakning, SOU 2007:22, bilaga 4.

²⁵¹ <http://www.fokus.se/2007/03/overvakning-du-kommer-inte-undan/>, 080424, kl. 19.10.

för att de anser sig ha rätt till en privat sfär. Denna privata sfär tjänar ett syfte precis som rätten till de egna tankarna.

I takt med att statens DNA-register och den allmänna kameraövervakningen utökas och såväl nya som gamla brottsutredningar slutförs kan de positiva aspekterna framstå som förblindande. Varje liten effektivisering som innebär en integritetskränkning kan vid en proportionalitetsbedömning framstå som obetydlig i relation till den uppkomna vinsten. Problemen uppstår dock när de små stegen i retroperspektiv framstår som jättekliv på en stig som leder långt från de värden det demokratiska och fria samhället initialt värnat om. För varje enskilt steg kan legitimeras av ett gott syfte som således väntas väga tyngre än skyddandet av den personliga integriteten. Med andra ord anses ändamålen helga medlen. Frågan som då återstår är hur långt man *bör* gå, trots eller tack vare, den nya tekniken? Är det alltid lämpligt att vidta alla åtgärder som rent tekniskt finns att tillgå? Enligt min mening bör principer om proportionalitet och återhållsamhet vara vägledande. Det är essentiellt att komma ihåg att dagens teknik finns tillgänglig för alla, även de ”onda” samt att allt som kan brukas även kan missbrukas...

Andra problem som förtjänar att beaktas är det faktum att det blir allt vanligare att information om enskilda som upptagits i ett syfte senare använts i ett annat, så kallad ändamålsglidning. Anne Ramberg lyfter fram just denna omständighet i sitt intervjusvar och hänvisar till problematiken kring dagens vägkameror. När informationen redan finns lagrad tycks risken öka för klåfingrighet samtidigt som kraven på nyttomaximering kan vara oändliga.

Pär Ström, Integritetsombudsman på stiftelsen Den nya välfärden, pekar på en annan viktig aspekt vid bedömningen av övervakningssamhället; nämligen förskjutningen mellan stat och individ. Ström påpekar mycket riktigt att information är makt och anför att:

*”Därför förskjuter digital övervakning den känsliga maktbalansen mellan stat och individer till statens fördel. Det innebär i praktiken att den politiska nomenklaturen stärker sin egen makt på medborgarnas bekostnad.”*²⁵²

I Sverige har frågan om den personliga integriteten debatterats och utretts sedan 1960-talet. Trots det saknar, som tidigare konstaterats, svensk lagstiftning en tydlig definition av vad begreppet avser. Redan här uppstår det första problemet; hur kan man stärka skyddet för något som är så abstrakt att det inte låter sig kategoriseras? Kan ett skydd som instiftas kring ett så diffust ramverk någonsin vara effektivt? Mycket av den kritik som riktats mot slutbetänkandet bottnar just i problematiken kring

²⁵² <http://www.dennyavalfarden.se/>, 080424, kl. 18.00.

gränsdragningen mellan det privata och offentliga och alla däremellan förekommande situationer som innehåller inslag av de bägge varianterna.

8.2 Slutsatser med anledning av framställningens frågeställningar

Framställningen har syftat till att besvara ett antal frågeställningar med utgångspunkt i SOU 2008:3. De åsyftade frågeställningarna har varit följande:

1. Vad innebär och hur kommer skyddet för den personliga integriteten till uttryck i nuvarande svensk lagstiftning?
2. Vilka åtgärder föreslår Integritetsskyddskommittén i SOU 2008:3 och vad innebär dessa i sak?
3. Innebär de föreslagna åtgärderna att skyddet för den personliga integriteten skärps eller är kryphålen så många att det nya skyddet snarare besitter ett symboliskt värde?

Beträffande framställningens första frågeställning har som tidigare antytts vissa definitionssvårigheter förekommit. Personlig integritet kan dock beskrivas som en personlig sfär som bör fredas från såväl psykiskt som fysiskt intrång.

Rätten till privatliv, skydd mot avlyssning och av en persons korrespondens är mer konkreta exempel på aspekter som brukar hänföras till begreppet. Attityderna kring den personliga integriteten är i viss mån föränderliga över tid. Tidigare utredningar på personrättens område indikerar att denna variation beror mycket på samhällsutvecklingen i stort samt inte minst den politiska, militära, sociala, religiösa och kanske allt väsentligare, den just pågående tekniska utvecklingen.

Den personliga integriteten tillmäts av vissa ett egenvärde medan återigen andra hävdar att konstruktionen snarare besitter ett instrumentellt värde som bidrar till att andra åtråvärda värden realiserar. Integritetsskyddskommittén har i slutbetänkandet SOU 2008:3 valt att betona den förstnämnda principen som alltså stärker den personliga integriteten i sig. Denna markering är enligt min mening väsentlig och nödvändig. Genom att betona medborgarnas rätt av en skyddad privat sfär stärks de medborgerliga fri- och rättigheterna på ett sätt som dessutom bättre överensstämmer med Europakonventionen.

Därutöver ska symbolvärdet i åtgärden inte förglömmas. Just *avsaknaden* av den personliga integritetens egenvärde har länge signalerat brister i svensk lagstiftning i förhållande till andra europeiska länder. Denna omständighet har potential att bli besvärande för en rättsstat och demokrati av Sveriges kaliber. Detta beror i sin tur på uppfattningen om att rättsstatens fundament vilar på att enskilda åtnjuter skydd mot statens maktutövning vilket är en

direkt följd av att rättsäkerheten i sin yttersta konsekvens syftar till att skydda de mänskliga fri- och rättigheterna. Att som i Sverige ha en grundlagsskyddad offentlighetsprincip och parallellt ett svagt skydd för den personliga integriteten kan uppfattas som stöttande.

Skyddet för den personliga integriteten återfinns bland annat i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948, FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter från 1976 samt i Europakonventionen från 1950 som inkorporerades i svensk lagstiftning 1995. I Sverige kommer viss reglering av skyddet till uttryck i grundlagen. RF saknar dock en rättsligt bindande regel som innebär ett allmänt integritetsskydd. Istället återfinns ett målsättningsstadgande i 1 kap. 2 § RF som innebär att all offentlig makt ska utövas så att den enskildes privat- och familjeliv skyddas.

I 2 kap. 3 § RF återfinns förbudet mot åsiktsregistrering samt skydd mot integritetskränkande dataregistrering. Vidare i 2 kap. 6 § RF upptas skyddet av de kroppsliga fri- och rättigheterna.

Den svenska grundlagens primära syfte är att fastslå den sfär inom vilken lagstiftaren kan inskränka enskildas fri- och rättigheter. Därför är det inte grundlagen som fyller rättigheterna med substans, utan innehållet följer primärt av de generella skyddsreglerna som följer av ordinarie lag. Det är således genom de materiella bestämmelserna som medborgarnas rätt till personlig integritet uttrycks. Bestämmelserna återfinns bland annat i BrB:s brottskatalog (hemfridsbrott 4 kap. 6 § BrB samt ärekränkingsbrott 5 kap. BrB) i PuL samt i sekretesslagstiftningen.

Avseende framställningens andra frågeställning kan följande slutsatser dras. Integritetsskyddskommittén var helt enig om de föreslagna åtgärderna i SOU 2008:3, vilket inte hör till vanligheterna vid parlamentariskt tillsatta utredningar. Kommittén konstaterade redan i delbetänkandet SOU 2007:22 att integritetsskyddet var bristfälligt reglerat inom en rad rättsområden vilket bland annat resulterat i att integritetsskyddsaspekterna inte beaktats tillräckligt när ny lagstiftning utarbetats. De numera införda hemliga tvångsmedlen buggning och preventiv avlyssning lyftes av kommittén upp som exempel på områden där integritetsaspekterna borde ha utretts ytterligare.

Mot bakgrund av den långtgående analysen i delbetänkandet presenterade kommittén en rad åtgärder i sitt slutbetänkande SOU 2008:3. Dessa ska vid en samlad bedömning bidra till ett utökat skydd av den personliga integriteten.

Kommitténs första förslag innebär att RF kompletteras med ett stadgande som säger att varje medborgare är skyddad gentemot det allmänna mot intrång som sker i hemlighet eller utan samtycke och som i betydande mån innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. I praktiken resulterar denna förändring i att den svenska

grundlagen tillerkänner medborgarnas personliga integritet ett konstitutionellt egenvärde som bättre ska överensstämma med regleringarna i Europakonventionen.

Men vad innebär grundlagsändringen i praktiken? Förutom det tidigare nämnda symbolvärdet innebär ett grundlagsstadgande att betydligt fler lagförslag fortsättningsvis tvingas behandlas enligt det särskilda förfarande som föreskrivs vid rättighetsinskränkande lagstiftning och som finns upptaget i 2 kap. 12 § RF. Förslaget resulterar därmed i att en riksdagsminoritet kan förklara ett förslag vilande under ett år. Denna möjlighet har tidigare använts i samband med propositionerna om buggning och preventiv avlyssning. Viktigt att notera är även att de nya lagförslagen ska vägas mot den s.k. proportionalitetsprincipen vilket antas leda till mer genomarbetade lagförslag samt mer djupgående diskussioner och därmed eftertänksamhet.

Men ändringen av RF innebär också att områden som idag saknar reglering, såsom Försvarets radioanstalts FRA signalspaning i eter samt sådant som enligt nuvarande bestämmelser regleras genom regeringsförfordningar, i framtiden kommer tas upp till prövning i riksdagen. Även detta bör på sikt komma att leda till mer rättssäkerhet och insyn.

Kommittén föreslår vidare som sitt andra förslag att utöka BrB med en ny lagparagraf som gör det straffbart och förenat med skadeståndsskyldighet att olovligen och utan samtycke fotografera eller filma de personer som befinner sig på platser dit allmänheten saknar tillträde och insyn. Denna ändring gör anspråk på att lösa ett sedan länge känt och omdiskuterat problem i svensk lagstiftning som uppmärksammats i en rad rättsfall från senare år. Som konstaterades i samband med genomgången av dessa axplock ur praxis får avsaknaden av en reglering mot smygfotoografering absurda konsekvenser när, exempelvis, enbart straffstadgandet om ofredande står till buds. Detta följer av kraven på att den som utsatts för smygfotoograferingen verkligen ska ha störts av handlingen.

Problematiken kring denna form av fotoografering har ytterligare aktualiserats med anledning av Europadomstolens utslag i målet mellan *Caroline von Hannover mot Tyskland*. Av domslutet följer att en avvägning mellan å ena sidan yttrandefriheten och den personliga integriteten är nödvändig då bilderna i det förevarande fallet kunde ha uppfattats som känsliga. Enligt domstolen ska gränsen dras med hänsyn till om bilderna kan anses ha ett allmänintresse. Vidare hävdades att offentliga personer visserligen förväntas tolerera mer men bara i de fall då ett legitimt allmänintresse för den information bilderna förmedlar är för handen. Bilderna av prinsessan av Monaco föreställde helt vardagliga situationer varför Europadomstolen menade att de endast tjänade i syfte att stilla allmänhetens nyfikenhet och därmed bidrog de ej till en debatt om allmänna frågor.

Mot denna bakgrund menade domstolen att det var berättigat med en snävare tolkning av yttrandefriheten samt att tidningarnas kommersiella intressen skulle stå tillbaka för prinsessans rätt till sitt privatliv. Tyskland fälldes för konventionskränkning av artikel 8 då man underlåtit att genomföra en rättvis avvägning mellan de motstående intressena i artikel 8 och 10. Därmed hade inte tillräckliga positiva åtgärder vidtagits i syfte att skydda den enskildes privata sfär. Enligt domstolen var staterna skyldiga att upprätthålla ett skydd mot fotografering även av offentliga personer i privata sammanhang.

Av kommitténs förslag framgår att vissa gränsdragningar bland annat avseende vilka platser som ska omfattas bör göras. I SOU 2008:3 presenteras därför en rad platser såsom bostäder, hotellrum, klassrum, vårdavdelningar, anstalter, omklädningsrum, toaletter, provhytter m.m. som således betraktas som privata. Däremot kommer det även fortsättningsvis inte behövas något samtycke vid fotografering eller filmning av personer som befinner sig på platser där vem som helst kan iakttä dem, såsom exempelvis gator och torg, allmänna färdmedel, skolgårdar, arenor, varuhus, restauranger och badstränder. Det innebär att det är det fritt fram för vem som helst att dokumentera personer som utövar privata aktiviteter, såsom samlag, i offentliga miljöer, exempelvis i en park eller på en badstrand.

Enligt kommitténs förslag ska ett *försvarlighetsrekvisit* införas i anslutning till den nya bestämmelsen. Denna ska stadga att fotografering eller filmning som med hänsyn till omständigheterna är försvarlig ska vara tillåten. Situationer där personer fotograferats i en privat miljö, men i syfte att dokumentera brott, anges som exempel på sådana omständigheter som kan aktualisera en försvarlighetsbedömning. Men även det svårdefinierade "allmänintresset" är ett exempel på en faktor som kan vara avgörande vid bedömning av om en brottslig handling begåtts.

Kommitténs avsikt med den nya bestämmelsen i BrB har dock inte varit att komma åt s.k. paparazifotografer vilket motiveras med avvägningen mellan den personliga integriteten och allmänintresset. Detta innebär att offentliga människor även fortsättningsvis får tala mer än andra. Denna omständighet är intressant att begrunda bland annat ur ett historiskt perspektiv. Som framgår av framställningens tredje kapitel uppmärksammades redan i en departementspromemoria²⁵³ från 1994 offentliga personers särskilda behov av skydd för den personliga integriteten.

Har attityderna gentemot offentliga människor svängt sedan dess? Får den som hamnat i rampljuset skylla sig själv och finna sig i en intensivare granskning? Ja, delvis, men enligt min mening bara i de fall då granskningen är relevant. Jag anser att ett starkt skydd innehållandes samma rättigheter bör erbjudas alla medborgare, oavsett kändisskap. Kanske är det även på sin plats med ett utvidgat skydd just för de människor som av olika skäl lever i medias centrum. Risken finns annars att människor i syfte att

²⁵³ Ds 1994:51.

skydda privatlivet avstår från viktiga samhällsuppdrag vilket på sikt kan leda till en demokratisk kris.

Vidare är det av vikt att notera att det nya förslaget inte tar sikte på problematiken kring *spridning* av bilder av privat karaktär. I detta avseende gäller yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen precis som tidigare.

För att höja frågan om den personliga integritetens betydelse, och därigenom på sikt förbättra, skyddet konstaterar kommittén att även andra insatser än rena lagstiftningsåtgärder behöver vidtas. Därför förordas att regeringen årligen ska lämna information till riksdagen om utvecklingen på integritetsskyddsområdet, att Datainspektionens roll ska breddas och utvecklas samt att, om det med anledning av utvecklingen anses nödvändigt, inrätta en nämnd eller ett råd som får till uppgift att övergripande bevaka integritetsskyddet.

Framställningens tredje och sista fråga syftar till att besvara de föreslagna åtgärdernas faktiska konsekvenser för skyddet av den personliga integriteten.

Till att börja med ska Integritetsskyddskommittén ha en eloge för det grundliga arbete som föregår SOU 2008:3. I slutbetänkandet identifieras och analyseras en rad brister i svensk lagstiftning som är av allvarlig karaktär. Kommitténs förhoppning är att dessa brister ska minimeras inför framtida lagstiftning varför man således föreslår en rad åtgärder som tillsammans ska resultera i ett starkare och effektivare skydd.

Integritetsskyddsfrågor har som bekant varit föremål för ett flertal utredningar över flera decennier i Sverige. Denna omständighet är kanske inte alltför anmärkningsvärd satt i relation till den intensiva tekniska utvecklingen som parallellt pågått. Ändå tycks alla dessa tillsatta kommittéer och utredningar, trots goda intentioner, inte leverera substansfulla och praktiskt genomförbara förändringar. Tvärtom får jag uppfattningen av att följetongen om den personliga integriteten regelbundet dryftas för att så sig bör. För att det är politiskt korrekt och därmed legitimt.

Samhället präglas av utökade krav på effektivare brottsbekämpning. Medborgarna ska skyddas från organiserad brottslighet och terrorism. Samtidigt, lite skuldmedvetet, tillsätts ytterligare en utredning som återigen ska definiera det odefinierbara, förändra det oföränderliga. Allt för att det ska *verka* som att man faktiskt fäster avseende vid människors privatliv och integritet. Samtidigt är undantagen och proportionalitetsavvägningarna många vilket resulterar i att de goda avsikterna alltför lätt hamnar i skymundan i konflikten mellan skyddsvärda intressen.

Ur ett grundlagsperspektiv är det därför intressant att ifrågasätta vilka tänkbara konsekvenser som kan uppstå vid en sådan konflikt mellan den personliga integriteten och de övriga i 2 kap. upptagna fri- och

rättigheterna? Bland de mest uppenbara riskerna, vilket kommittén uppmärksammat, finns bland annat risken för återverkningar på yttrande- och tryckfriheten och därmed på den fria åsiktsbildningen. Denna utveckling skulle, paradoxalt nog kan tyckas, leda till ett allt slutnare och mindre demokratiskt samhälle.

Samtidigt finner jag det viktigt att betona nödvändigheten av ett grundlagsstadgande som tillerkänner den personliga integriteten ett egenvärde. Huruvida förslaget i denna del uppfattas som substansfullt kan enbart framtiden utvisa med beaktande av tillämpningen.

Kommitténs andra förslag om förbud mot smygfotoografering och filmning är substansfullt och angeläget mot bakgrund av den lavinartade utvecklingen på kamerornas område. Idag har de flesta mobiltelefoner inbyggda kameror vilket underlättar denna form av aktiviteter. Enligt nuvarande lagstiftning kan gärningsmannen, på sin höjd, fällas till ansvar för brott som olovlig avlyssning, förtal, ofredande och hemfridsbrott. Med den nya lagparagrafen får domstolen möjlighet att döma för den kränkning som själva smygfilmningen innebär för den utsatte.

För offentliga människor lär förändringen dock inte medföra alltför betydande förändringar. Kommittén anför i slutbetänkandet att gärningar som med hänsyn till omständigheterna är försvarliga inte ska straffas. Det kan vara frågan om syften av konstnärlig, forskningsmässig, opinionsbildande eller journalistisk karaktär. Mediernas arbete kommer därför inte att förändras beaktansvärt varför bilden på statsministerns förra statssekreterare Ulrica Schenström och TV4-journalisten Anders Philblad pussandes offentligt på krogen inte skulle ha omfattats av den nya bestämmelsen. Det innebär att integritetsskyddet för vissa människor därmed är lägre till följd av deras samhälleliga position. Media ges härigenom ett ansvar som inte ska underskattas.

Alice Åström, vänsterpartiets representant i Integritetsskyddskommittén, sammanfattar framställningens sista frågeställning på ett mycket illustrativt och tänkvärt vis:

”Grundlagen är inte starkare än de politiker som har att förvalta den. Lagstiftning i alla ära, men om politiker väljer att bortse från integriteten och låter andra intressen väga över har man inte uppnått så mycket ändå.”²⁵⁴

Den som har rent mjöl i påsen och som gärna lämnar toalettdörren på glänt kan luta sig tillbaka. Övriga får finna sig i vetskapen om den kanske mest grundläggande rättighetens otvetydiga skörhet.

²⁵⁴ http://www.advokatsamfundet.se/templates/CommonPage_Advokaten.aspx?id=7972,080428,kl.21.10

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Departementsserien

Ds Ju 1987:8 *Integritetsfrågor i informationssamhället 3, Grundlagsfrågor*
Ds 1994:51 *Skyddet för enskilda personers privatliv*
Ds Ju 2007:2 *Frågan om fortsatt giltighet av 1952-års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning*

Statens offentliga utredningar

SOU 1970:47 *Skydd mot avlyssning*
SOU 1974:85 *Fotografering och integritet*
SOU 1975:75 *Medborgerliga fri- och rättigheter*
SOU 1976:48 *Reklam och integritet*
SOU 1980:8 *Privatlivets fredag*
SOU 1983:70 *Värna yttrandefriheten*
SOU 1984:54 *Tvångsmedel Anonymitet Integritet*
SOU 1997:39 *Integritet, Offentligt, Informationsteknik*
SOU 2002:18 *Personlig integritet i arbetslivet*
SOU 2002:110 *Allmän kameraövervakning*
SOU 2007:22 *Skyddet för den personliga integriteten*
SOU 2007:76 *Lagring av trafikuppgifter för brottsbekämpning*
SOU 2008:3 *Skyddet för den personliga integriteten – Bedömningar och förslag*

Propositioner

Prop. 1975:19 *Lagstiftning om skydd mot avlyssning*
Prop. 1975/76:194 *om TV-övervakning*
Prop. 1975/76:209 *om ändringar i regeringsformen*
Prop. 1978/79:2 *Med förslag till lag om namn och bild i reklam*
Prop. 1986/87:151 *om ändringar i tryckfrihetsförordningen m.m.*
Prop. 1987/88:57 *Grundlagsfäst integritetsskydd*
Prop. 1994/95:23 *Ett effektivare brottmålsförfarande*
Prop. 1995/96:85 *Hemlig kameraövervakning*
Prop. 1997/98:64 *Lag om allmän kameraövervakning*
Prop. 2000/01: 68 *Ersättning för ideell skada*
Prop. 2001/02:72 *Ändringar i regeringsformen – samarbetet i EU m.m.*

Utskottsbetänkanden

JuU 1975:12 med anledning av prop. 1975:19 *om lagstiftning om skydd mot avlyssning*
KU 1975/76:56 med anledning av prop. 1975/76:209 *om ändring i regeringsformen (fri- och rättigheter i grundlag)*
JuU 1976/77:14 med anledning av prop. 1975/76:194 *om TV-övervakning*
LU 1978:79:6 med anledning av prop. 1978/79:2 *med förslag till lag om namn och bild i reklam*

KU 1987/88:19 om grundlagsfäst integritetsskydd
Bet. 1998/99:KU15 Personuppgiftslagen
Bet. 2001/02: KU18 *Ändringar i regeringsformen – samarbetet i EU m.m.*

Utredningsdirektiv

Statsrådsprotokoll 1966-05-13, direktiv för Integritetsskyddskommitténs arbete

Statsrådsprotokoll 1973-11-02, direktiv för fri- och rättighetsutredningens arbete

Dir. 1977:71 *Ny yttrandefrihetsgrundlag*

Dir. 1984:28 för data- och offentlighetskommitténs arbete

Dir. 1999:73 *Den personliga integriteten i arbetslivet*

Dir. 2004:51 *Skyddet för den personliga integriteten*

Internationella överenskommelser

Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Förenta Nationernas Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna av den 10 december 1948

Förenta Nationernas Konvention om medborgerliga och politiska rättigheter som trädde i kraft 1976

EU-dokument

Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter

Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/24/EG om lagring av uppgifter som genererats eller behandlats i samband med tillhandahållande av allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationstjänster eller allmänna kommunikationsnät

Litteratur

Axberger, Hans-Gunnar

- *Ära och integritet*, JT 1994/95, nr 4, s. 716

Clayton, Richard, Tomlinson, Hugh

- *Privacy and freedom of expression*, upplaga 1, Oxford: Oxford University Press, 2001

Collste, Göran

- *Personlig integritet*, SOU 1997:39, *Integritet, Offentlighet, Informationsteknik*, bilaga 4

Danelius, Hans

- *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, upplaga 2, Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2002

- *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, upplaga 3, Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2007

Holmberg, Erik, Stjernquist, Nils, Isberg, Magnus, Eliason, Marianne, Regner, Göran

- *Grundlagarna*, upplaga 2, Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2006

Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole, Wennberg, Susanne

- *Brottbalken, Brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m.*, del 1, studentutgåva 5, upplaga 5, Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2007

Jareborg, Nils

- *Brotten*, häfte 1, upplaga 2, Stockholm: P A Nordstedt & Söners förlag, 1984

- *Straffrättens gärningslära*, upplaga 1, Stockholm: Fitzes förlag, 1995

Länngren, Björn

- Om *integritet*, SvJT 1979 s. 161

Petersson, Roger, Reinholdsson, Klas

- *Personuppgiftslagen i praktiken*, upplaga 4, Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2007

Sterzel, Fredrik

- *Författning i utveckling, konstitutionella studier*, Uppsala: Iustus, 1998

Strömberg, Håkan

- *Sveriges författning*, upplaga 18, Lund: Studentlitteratur, 2003

Strömholm, Stig

- *Integritetsskyddet*, SvJT 1971 s. 695

- *Individens skyddade personliga sfär* ur *Om våra rättigheter* (antologi), Stockholm: Rättsfonden, 1980

van Dijk Pieter, van Hoof Fried, van Rijn Arijen, Zwaak Leo

- *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, upplaga 4, Antwerpen-Oxford: Intersentia, 2006

Öman, Sören, Lindblom, Hans-Olof

- *Personuppgiftslagen. En kommentar*, upplaga 3, Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2007

Övriga källor

Internetkällor

Advokatsamfundets hemsida

http://www.advokatsamfundet.se/templates/CommonPage_Advokaten.aspx?id=7972, informationen hämtad 080428

BRÅ:s hemsida

http://www.bra.se/extra/pod/?module_instance=4, informationen hämtad 080330

Datainspektionens hemsida

<http://www.datainspektionen.se/Documents/faktabroschyr-intresseavvagning.pdf>, informationen hämtad 080330

Expressen den 15 februari 2008, Expressen nätupplaga

<http://www.expressen.se/1.1047772>, informationen hämtad 080330

Fokus nätupplaga

<http://www.fokus.se/2007/03/overvakning-du-kommer-inte-undan/>, informationen hämtad 080424

Stiftelsen Den Nya Valfärdens hemsida

<http://www.dennyavalfarden.se/>, informationen hämtad 080424

Sydsvenskans nätupplaga

<http://sydsvenskan.se/sverige/article295467.ece>, informationen hämtad 080330

<http://sydsvenskan.se/sverige/article295467.ece>, informationen hämtad 080330

Uppsala Nya Tidning

http://www2.unt.se/avd/1,,MC=77-AV_ID=657175,00.html, informationen hämtad 080330

Tidningsartiklar

Dagens Nyheter av den 18 februari 2004

Uppslagsverk, ordböcker

- *Karnov 2006/07 - Svensk lagsamling med kommentarer*, Thomson Fakta AB, Stockholm 2006

- *Svenska Akademin ordlista över det svenska språket*, Svenska Akademin, upplaga 12, Stockholm 1998

Intervjuer

Anne Ramberg, advokat och generalsekreterare vid Sveriges advokatsamfund

Sven-Erik Alhem, överåklagare i Malmö

Clarence Crafoord, chefsjurist vid Centrum för rättvisa

Rättsfallsförteckning

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna

- Bergens Tidende m.fl. mot Norge* (2000-05-02)
Botta mot Italien (1998-02-24)
Burghartz mot Schweiz (1994-02-22)
Busuioc mot Moldavien (2004-12-21)
Colombani m.fl. mot Frankrike (2002-06-25)
Dabrowski mot Polen (2006-12-19)
Dalban mot Rumänien (1999-09-28)
Dudgeon mot Förenade Konungariket (1981-10-22)
Elsholz mot Tyskland (2000-07-13)
Feldek mot Slovakien (2001-07-12)
Halford mot Förenade Konungariket (1997-06-25)
Handyside mot Förenade Konungariket (1976-12-07)
Hatton m.fl. mot Förenade Konungariket (2001-10-02)
Klass m.fl. mot Tyskland (1978-09-06)
Lingens mot Österrike (1986-07-08)
Lopes Gomes da Silva mot Portugal (2000-09-28)
Malone mot Förenade Konungariket (1984-08-02)
Marckx mot Belgien (1979-06-13)
Niemietz mot Tyskland (1992-12-16)
Oberschlink mot Österrike (1997-05-23)
Pakdemirli mot Turkiet (2005-02-22)
Peck mot Förenade Konungariket (2003-01-28)
Pedersen och Badsgaard mot Danmark (2003-06-19 och 2004-12-17)
Pretty mot Förenade Konungariket (2002-04-29)
Raichinov mot Bulgarien (2006-04-20)
Schüssel mot Österrike (2002-02-21)
Schwabe mot Österrike (1992-08-28)
Scordino mot Italien (2006-03-29)
Silver m.fl. mot Förenade Konungariket (1983-03-25)

Stubbings m.fl. mot Förenade Konungariket (1996-10-22)

Von Hannover mot Tyskland (2004-06-24)

Verliere mot Schweiz (2001-06-28)

White mot Sverige (2006-09-19)

X och Y mot Nederländerna (1985-03-26)

Young, James och Webster mot Förenade Konungariket (1981-08-13)

Zakharov mot Ryssland (2006-10-05)

Högsta domstolen

NJA 1992 s. 594

NJA 1994 s. 637

NJA 1996 s. 418

Hovrätten över Skåne och Blekinge

Dom den 30 november 2005 i mål B 218-05

Svea Hovrätt

Dom den 16 oktober 2007 i mål B 1831-06

Dom den 28 maj 2007 i mål B 5605-05